

SZÉKESFEHÉRVÁRI SZEMLE

A FEJÉRVÁRMEGYEI ÉS SZÉKESFEHÉRVÁRI
MÚZEUMEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Felelős szerkesztő: MAROSI ARNOLD Segédszerkesztő: DORMUTH ÁRPÁD

Szerkesztőség: Székesfehérvár, Bognár-utca 3.

A székesfehérvári országzászló.

Székesfehérvár országzászlót állít, hogy ezzel hitet tegyen amellett a Magyarország mellett, melynek egykor székvárosa volt. Sehol a Kárpátok ölében ez a zászló történelmibb talajon, a magyar geniustól jobban áthatott légkörben nem loboghat, mint itt, hol valamikor ezt az ősi országzászlót őrizték, mellyel királyaink hadra keltek. A most felállítandó országzászló is harcra szólít: harcra a kishitűség, a barátlanság és jelen helyzetünkben való megnyugvás ellen.

A kishitűség a jövő sirásója, az Istenben és önerőnkben vetett bizalom a feltámadás rugója. És erre a bizalomra a magyar nemzetnek a történelem ad jogot. Az Úristen nem egyszer és keservesen büntette ezt a nemzetet, mikor bűneivel rászolgált, de végleg eddig nem hagyta el Szent István népét. És hol az a nép, mely önerejének annyi tanúságát adta volna, mint a magyar? Az orkánszerű viharokat, az évszázados katasztrófákat egyaránt viselte és szinte megijedva támadt föl belőlük.

Az önbizalommal egyenlő erejű nemzetfentartó tényező a hazaszeretet. Nemzet és haza elválaszthatatlanok egymástól. Prohászka gondolata szerint oly közösséget alkotnak, melynek millió szív reményeitől és félelmeitől szitott szenvedélyei vannak. Hősöket nevel, kiknek szíve a milliók aggodalmaitól lesz meleg, szeme a milliók szenvedésétől lesz könnyes. Miért is az igazi hazaszeretet a vallásos érzéssel rokon hatalmas érzelem, mindkettő rabbá, sőt vértanuvá tesz: Isten és a haza rabjává, vértanujává.

Az országzászló az önbizalom, a hazaszeretet fölébresztése mellett azokra a százezrekre is figyelmeztet, kik e zászló alatt hadra kelve nem okoskodtak, miért kellett annyit szenvedniök, mikor anélkül is meglehetnének; nem kérdezték, mi hasznuk lesz belőle; még azzal sem törődtek, lesz-e hálás a jövő nemzedék mindezért. Az Isten lelke, a hazaszeretet, kötelességűsége vitte őket, és mindenüket odaadták, vérüket s életüket is érettünk. A hála kötelez tehát, hogy ne feledkezzünk meg róluk és vértanúságuk tragikumáról, hazánk megcsonkításáról, melybe soha, de soha belenyugodnunk nem szabad.

Így gondolkodva az országzászló nemcsak lobogó dísz, hanem jelképe a multnak és jövőnek. Figyelmeztet a kitartásra, mint Mózes pusztában bolyongó népét a rézkígyó; jelzi a megváltásunkat, mint a Golgotha keresztje az egész emberiségét és beborult egünkön a győzelem szimbóluma, miként Nagy Konstantin jelszava: E jelben fogsz győzni. Amen.

M. A.

Titkári jelentés

a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeumegyesület 1932. évről.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

„Nessun maggior dolore che ricordarsi
Del tempo felice nella miseria“ . . . (Nincs nagyobb fájdalom, mint visszaemlékezni a nyomorban a boldogabb időkre) — sóhajt fel Dante Infernojában. Valahogy úgy vagyunk mi is, mint a nagy olasz költő, ki száműzetésének keserű kenyerét ette és eszébe jutott Arno-parti szülővárosának gazdagsága, a boldog ifjúkor szépsége, Beatrice égies alakjának emléke.

Néhány évvel ezelőtt egyesületünk és múzeumunk életében még ragyogó tervek, messi kilátások nyugodtan bontakoztak ki és egy új virágkor hajnalát köszöntöttük, melyben teljessé válhatott volna az egyesületnek alapszabályaiban lefektetett teljes célkitűzése, hogy városunk kulturális életének minden megnyilvánulását felölelje. Ma meg kell elégednünk azzal, hogy szűkre szabott anyagi lehetőségeink határain belül a meglévő állapotot tisztességesen fenntarthatjuk és az adott körülményeket felhasználva építsük fel terveinket, szabjuk meg teendőinket.

A Múzeumegyesület munkaköre és munkájának elismerése.

Régészet és helytörténet, történeti multunk ápolása, városszépítés, kulturális és tudományos életünk ismertetése, a közművelődés előmozdítása és céltudatos könyvtárpolitika városunk határain belül azok a feladatok, melyek megvalósításáért dolgozunk s melyhez bármely testvéregyesület, kulturintézmény segítségét szívesen fogadjuk s mihez bárkinek készséggel nyújtunk segédkezet. Hogy ebbeli munkánkban nem a népszerűség hajhászása és olcsó reklámeszközök vezettek bennünket, hanem komoly, céltudatos terv és lelkiismeretes munka, azt legjobban bizonyítja az a leg nagyobb elismerés, mely a Közgyűjtemények Országos Felügyelősége részéről érte Egyesületünket és a múzeum működését, „mely a jelenlegi súlyos anyagi viszonyok ellenére sem vesztett semmit a régi, megszokott méreteiből“, sőt a nehéz viszonyok ellenére is oly értékes folyóirattal gyarapította a tudományos életet, mint a „Székesfehérvári Szemle.“

A „Székesfehérvári Szemle“ II. évfolyama.

E folyóiratunk immár III. évfolyamába lepett. Az elmúlt esztendőben tagjaink önkéntes hozzájárulása útján adtuk ki a lapot. A gyűjtés eredményeként 475 P folyt be 186 helybeli és 78 vidéki tagtól, mely összeg teljes egészében fedezte az évfolyam minden költségét. A választmány határozata folytán csak azoknak a tagoknak küldöttük, akik egyrészt hozzájárultak a kiadás költségeihez, másrészt előző évi tagsági kötelezettségüknek eleget tettek.

A helytörténet ápolása: Szent István centenáriumi előkészületei.

Irodalmi tevékenységünkön kívül a helytörténet ápolását célozta az a memorandumunk, melyet múltévi közgyűlésünkön Marosi Arnold és gróf Széchenyi Viktor elnökünk által előterjesztett indítvány kapcsán nyújtottunk be Székesfehérvár és Fejérvármegye törvényhatóságaihoz Szent István halálának közelgő 900 éves évfordulójának méltó megünneplésére vonatkozólag. Memorandumunkat mindkét törvényhatóság magáévá tette, előkészítő bizottságba kiküldötte tagjait, sajnos anyagi tekintetben a mai viszonyok mellett egyik törvényhatóság sem foglalt kész állást, azt az alkalomtól tette függővé, habár évenkénti kisebb tartalékolással előreláthatólag tekintélyes összeget lehetne addig összegyűjteni, melyel egyszerre megoldható volna számos az idegenforgalommal is összefüggő égetően szükséges probléma, mint a királysírok, a Szent István szobor és a bazilika kérdése.

Prohászka Ottokár emléke.

Miként Szent István alakja úgy forrott össze városunkkal Prohászka Ottokár emléke is. Itt élt közöttünk több mint húsz esztendeje a nagy püspök és szórta teli kézzel lelkének vigaszt virágait, szavának erősítő kenetét mindnyájunknak. Múzeumunk Prohászka emlékszobája ott őrzi nemes életének emlékeit, most pedig halálának ötödéves fordulóján ismét felidéztek szellemét. Egyrészt szabadtanítási előadásaink keretében három előadással hódoltunk emlékének Dr. Potyóndy Imre, Dormúth Árpád és Marosi Arnold mélyenjáró tanulmányai kapcsán, másrészt a Proh. Ottokár Emléktemplom Építőbizottságával karöltve az Uránia mozgószínházban rendeztünk sikeres Prohászka emlékünnepelet, ahol Marosi Arnold a nagy püspök életéből vett diapositív képek és a temetési menet filmjének bemutatásával tette ismét elevenné a fájdalmat, melyet az ő elvesztése jelentett nemcsak a magyar katolicizmusnak, hanem a nemzet egészének egyaránt. — Az ünnepélyen közreműködött Városi Dalegyesület és a 3. honvédegyalogezred zenekarának ezuttal is kifejezzük az Egyesület köszönetét.

A városi levéltár rendezése.

A helytörténet sikeres tanulmányozásának előfeltétele a tudományos kutatás lehetősége. Ennek előmozdítását célozza a nagy közületek, mint város, egyházmegye, megye életének körülményeit megőrző levéltár. Dr. Schoen Arnold műtörténész, mint a XVIII. század kulturképének kutatója, ki városunk multjának számos kérdésére fényt derített és levéltári kutatásai folyamán összeköttetést tart egyesületünkkel, hívta fel

igazgatónk figyelmét a városi levéltár elhanyagolt állapotára. Marosi Arnold az ügyet Dr. Csitáry Emil polgármester, egyesületünk alelnöke elé terjesztette, kérve abbéli intézkedését, hogy legalább a XVII.—XVIII. századbéli anyagot a tudományos kutatás részére tegye hozzáférhetővé. — Polgármesterünk minden kulturális kérdés iránti fogékonyságával az ügyet magáévá tette és új elhelyezése a városi könyvtárral együtt az időközben megüresedett közs. leánygimnázium épületében folyamatban van.

A múzeum szabadtanítási előadássorozata.

Általános érdekű ismeretek terjesztésében is állandóan kivette részét egyesületünk. Téli szabadtanítási előadássorozatunk hat előadást ölelt fel nov. 8—dec. 13 bezárólag Három első előadásunkat Prohászka Ottokár emlékének szenteltünk. *Dr. Potyondy Imre* kanonok, a papnevelő-int. igazgatója „Prohászka Ottokár egyénisége” címmel nyitotta meg előadásaink sorozatát, ezt követte *Dormúth Árpád* reálisk. tanár, egyesületünk titkárának előadása: „Prohászka Ottokár és az új magyar költészet” egymáshoz való viszonyáról, majd *Marosi Arnold* ciszt. reálgimn. tanár, múzeumigazgató: „Prohászka Ottokár, a geológus”-ról emlékezett meg, beszélt a nagy püspök fényes szintéziséről, ki bámulatos intuícióval mutatott rá az ég és föld kapcsolatára, összeegyeztetve a hit és tudomány valójában sohasem ellentétes tanítását. — Előadássorozatunk második része általában közérdekű tárgyról szólt. *Dr. Révész Amadé* ciszt. reálgimn. tanár a „Francia társadalmi élet” mai képét tárta hallgatósága elé, *Dr. Bezdek József* reálisk. igazgató a „Velencei tó”-ról, annak földrajzi képéről tartott tartalmas előadást. Utolsó előadásunkat *Dr. Szabó Elemér* ny. orvoskari táborno előadása képezte: „Székesfehérvár őskora” címmel. Valamennyi előadásunk a sajtó részéről ismertetésben részesült, különösen N. (Nádas József) cikke a „Fehérvár” c. napilapban emelkedtek ki a megszokott ismertetések sorából, amiért ezuton mondunk köszönetet. A közönség a város színe-javát képezte és meleg köszönetét tolmácsolta az előadóknak. — A tiszta jövedelem 38 P volt.

Halálozás és tagok változása.

Az egyesület életének örvendetes eseményei mellett meg kell emlékeznünk a fájdalmas

vesztéséről is, mely egyesületünket tagjaink elhalálása folytán érte. — Elköltöztek sorainkból gróf Wickenburg István, Emhecht Ferenc, Vida József, Fichtner Emil. Spáth Henrik tagtársaink. Nyugodjanak békében! A súlyos gazdasági életre való tekintettel 22 tagunk jelentette kilépését, 4 pedig elköltözvén városunkból és a megyéből lépett ki egyesületünkől, ugyanakkor 4 új tagot vettünk fel sorainkba. Az alapító tagok száma 59; a rendes tagoké 256 helybeli és 164 vidéki. Össze 420 rendes tag.

Közyűlés.

Rendes közgyűlésünket 1933 május 30-án tartottuk, amelyen az üresedésben lévő alelnöki tisztségre *Dr. Csitáry G. Emil* polgármestert, az ügyvezető alelnöki tisztségre pedig *Dr. Kepes János* kir. közjegyzőt választottuk meg. — A választmány körében megüresedett helyekre *Csikós Andor* kormányfőtan., takpénzt. vezérigazgatót, *Dr. Mészöly József* egészségügyi főtanácsos, várm. tiszti főorvost, *Schmidl Ferenc* városi műszaki tanácsost, *Dr. Szabó Elemér* ny. orvostábornokot és *vit. Dr. Szarka Géza* leánygimn. tanárt választotta a közgyűlés. Választmányi ülésünk 4 volt.

Jótevők.

Egyesületünket ezévben is támogatták jótévők anyagi segítséggel. Székesfehérvár város 1800 P-vel; Fejérvármegye 1500 P-vel; Államsegély 600 P. A Vármegyei Népművelési Bizottság 80 P-vel; Magyar Nemzeti Bank 50 P. Fogadják e helyen őszinte köszönetünket.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Fentiekben vázoltam egyesületünk múlt esztendei életét. Nem dicsekedhetünk világrengető eseményekkel, de avatott szemek megláthatják benne a mai idők súlyos feladatai közt is fennakadás nélkül továbbhaladó tervszerű munkánkat, melyet önzetlen odaadással a kultúra és tudomány iránti lelkes szeretettel folytatunk. Ha munkánk mellett nem ütünk is dobót, hangos utcai zajt, annak értékét a jövő korok fogják méltatni, mi csak tagjaink jóindulatát kérjük továbbra is és kitarast a mai súlyos viszonyokban a muzeum ügye mellett.

Székesfehérvár, 1933 június hó 11-én.

Dormúth Árpád titkár.

A Fejérvármegye és Székesfehérvári Múzeum igazgatói jelentése az 1932. évről.

Anyagi helyzet. A múzeum életének alapfeltétele a működése kifejtésében rendelkezésre álló anyagi eszközök, melyek hiányában gépezete megáll és a visszafejlődés tünetei jelentkeznek rajta. Hogy a székesfehérvári múzeumnál ez nem következett be és lényeges süllyedés a multhoz viszonyítva tevékenységében nem történt, annak

köszönhető, hogy fenntartói méltányolva a helyi kultúra művelésében való érdemeit a nehéz gazdasági viszonyok között is igyekeztek neki megadni az életfenntartásához szükséges anyagi erőket. Természetes, a nyomasztó pénzügyi helyzetben ez nem történhetett meg oly mértékben, mint a megelőző években. Az államsegélyből 700 helyett

600 P, a városi segélyből 2000 helyett 1600 P folyt be, a vármegye a költségvetésében felvett 3000 P-ből csak 1500 P-t tudott kiutalni, egyesületi tagdíjakból 1955 helyett 1144 P volt a bevétel. A múzeum célját szolgáló összes bevétel 6704'46 P, melyből 489 P a múzeumegyesület által kiadott „Székesfehérvári Szemle” megjelenítésére adott külön adományokból gyűlt össze. A kiadásokból 2343'62 P személyi illeték, a gyűjtemények gyarapítása, fenntartása és biztosítása 1421'47, berendezés 374'67 P-vel szerepel a kiadásokban.

Munkálársak. A múzeum személyzetét ért kitüntetés *Marosi Arnold* múzeumigazgatónak az Országos Magyar Gyűjtemény Egyetem Tanácsába való meghívása és a Műemlékek Orsz. Bizottsága levelező tagjának újból való kinevezése. A múzeum munkálataiban résztvettek *Marosi Arnold* múzeumigazgató vezetése mellett: *Dormúth Árpád* múzeumegyesületi titkár és könyvtáros a könyvtári anyag leltározásával és rendezésével, *Radeczky Dezső* és *Mayer Lipót*, mint tb. múzeumőrök, a madár- és rovargyűjtemény karbantartásával, fejlesztésével, *Joachim József* elemi iskolai tanító magyarázó feliratok készítésével és az éremtár rendezésével. *Lencsés József* altiszt a cédula katalogus összeállításában és vele kapcsolatban a tárgyak ellenőrzésében, az egyesületi teendők, takarítások elvégzésében, a gyűjtemények konserválásában és az ásatásoknál fejtett ki elismerésméltó szorgos tevékenységet. *Kiss Jenő* dr. leánygimnáziumi tanár a múzeumegyesületből való kilépésével a tb. múzeumőri állásától is megvált.

Belső munkálatok. A beérkezett anyag leltározása és elhelyezése mellett folytattuk a cédula katalogus elkészítését a 5000-ik leltári számig és ezzel együtt az egyes tárgyak meglétének, tartási állapotának ellenőrzését. Az egyes gyűjteményekben végzett nagyobb munkálatok: A könyvtárban *Dormúth Árpád* elkészült „A Fejérmegyei és Székesfehérvári Gyűjtemény” anyagának összeírásával és elrendezésével, amely csirája kíván lenni az összes helyi vonatkozású nyomtatványok összegyűjtésének. A régiségtárban *Marosi Arnold* feldolgozta a gyűri, alsószentiváni és adonyi leleteket, a bicskei ásatás eredményét. *Joachim József* a gróf Wickenburg-féle éremgyűjtemény átvizsgálása, beosztása és az éremgyűjtemény újból elhelyezése körül fejtett ki fokozottabb tevékenységet. *Mayer Lipót* főleg a lepkegyűjtemény fejlesztésén fáradozott különös gondossággal. A beérkezett új anyag elhelyezése nagyobb átcsoportosításokat tett szükségessé a kőtárban, melynek értékesebb római faragványait az udvarról beszállítva a termekbe a kellő hatás végett külön e célra készült állványokon állítottuk ki. Ősrégészeti anyagunk kőkori része, mely eddig helyi leletekben szegény volt, újabban annyira felszaporodott, hogy külön tárlót tudtunk velük megtölteni. Ama érdeklődés kapcsán, mely középkori edényeink iránt megindult, idevonatkozó anyagunkat átnézve érdemesnek kínálkozott arra, hogy külön kiállítást rendezzünk belőle. A

helyi vonatkozások minél nagyobb kidomborítása végett kulturtörténelmi kiállításunkat Fejérmegye és Székesfehérvár nagy alakjaiból összeállított képcsoporttal egészítettük ki. A gyűjtés folytán megszorodott pásztorfaragások számára is szorítottunk teret a néprajzi szobában. A kiállítás külső csínját a feliratok megújításával igyekeztünk fokozni és az észrevett hiányokat pótolni.

Külső munkálatok. Külső munkálatainkat jó részt alispáni felhívásra a községek által nyújtott szükségmunka és jóbarátainknak a kiutazások alkalmával tapasztalt áldozatkész szívessége tették lehetővé. Április 5-én *Vértessy László* támogatásával a *pötöllei* halmot tártuk föl, mely sirhalom helyett kövekből összehordott ör- vagy határdombnak bizonyult. Május havában *Adonyban* kutattuk át az adony-rácalmási országút mentén kubikusok által feltárt és elpusztított bronzkori telepnek még megmaradt nyomait. Júniusban *Madarassy László* dr., a M. N. Múzeum osztályőrének vezetésével pásztorfaragások gyűjtésével jártuk be *Hercegtalva, Nagylók, Polgárdi, Szabadbattyán* és *Tác* vidékét. Június 30-án *Zichy Aladár gr.* meghívására *Vajtát* látogattuk meg. A kastély múzeális értékeinek, a kert értékes bronzkori, római faragványainak megtekintése után összeírtuk a kastélyban őrzött régészeti leleteket; néhány bronzkori és avar régiséget ajándékol kaptunk is belőlük. Június 1-én *Sárosdon, Szolgaegyházán, Felsőcikolán* jártunk pásztorfaragásokért. Szeptember 16-án a *Szolgaegyházán* talált római sirkövet tekintettük meg és kutattuk ki lelőkörményeit. Szeptember 20—24-kén *Sukorón* 9 avar sír feltárással végeztünk ásatást. Okt. 4—7-kén *Csákváron* a község által felajánlott inségmunkával a református templom körül elterülő római temető sírjai után kutattunk, de helyettük néhány lelettel kőkori telep nyomaira akadunk. Október végén a már régebben ismert nyomok alapján *Bicskén* szükségmunkásokkal a galagonyás hegyen kőkori telepen végeztünk ásatást számos kőeszközzel és edénytöredékkel gazdagítva őskori gyűjteményünket. December 6-án *Sárkeszibe* kellett kiszállnunk az ott talált *Mithras* emlék megszerzése végett.

Irodalmi munkásság. A múzeum irodalmi munkássága a múzeumegyesület költségén kiadott „Székesfehérvári Szemle” körül központosult, mely „Múzeumi Értesítő” című rovatában negyedévenként közölte a múzeum gyarapodását és hozott egy-egy ismertető cikket a gyűjteményeknek anyagáról. Idevonatkozó nagyobb közlemények: *Marosi Arnoldtól* gróf *Zichy Pál* sirköve, Az adonyi ásatás, Bazilika-kövek. A pákozdvári leletek, A bicskei kőkori telep, A csákvári ásatás, Avar-temető *Sukorón*, dr. *Madarassy Lászlótól* A pásztorfaragások Fejérmegyében, dr. *Polgár Ivántól* Fejérmegye római mérföldkövei, dr. *Lakatos Dénestől* A fejérmegyei és székesfehérvári céhek életéből. A székesfehérvári Szemle szerkesztése mellett *Marosi Arnold* egyéb a múzeummal kapcsolatos irodalmi működése: a helyi lapok tájékoztatása a múzeumi ügyekről, rendezte a múzeumegyesület szabadtanítási tanfolyamát és abban

előadást tartott „Prohászka és a természettudomány” címén, Prohászka O. halálának öt éves évfordulója alkalmából műsoros emlékünnepet rendezett a múzeumban őrzött temetési film és Prohászka pályáját ismertető vetített képek bemutatásával. A nyári szünidőben megtekintette az aquincumi múzeumot, Budapesten a Hop múzeumot, a Halászbástyán berendezett fővárosi kőtárt, Szentendrén az ujabban kiásott római köveket, a székesfővárosi múzeum budakalászi ásatását, az akadémiai és székesfővárosi könyvtárban a múzeumot érdeklő nyomtatványok után érdeklődött. *Dormúth Árpád* vezette a „Székesfehérvári Szemle” irodalmi és művészeti rovatát, végezte a szerkesztés nyomdai részét, a helyi lapokat múzeumi tudósításokkal látta el, a szabadtanítási tanfolyamon előadást tartott „Prohászka és a modern irodalom” címen. *Dr. Simon Béla*, a budapesti földrengés-megfigyelő állomás asszisztense a múzeum által átengedett források alapján a Székesfehérvári Szemleben ismertette a fejérmegyei földrengéseket és az 1810 január 14-iki móri földrengést, *Möller István* műegytemi tanár a csabdi középkeri bazilika alaprajzát készítette el a múzeum számára, *bárá Richthofen Bolko*, a „Museum für Völkerkunde, Hamburg” igazgatója az Arch. Ertesítő 1931. évf. három hullámvonalas, római agyagvedrünket ismertette.

Látogatók. A múzeum látogatása vasár- és ünnepnap 9—12 ingyenes, különben 50 fillér belépődíj fizetendő, kivéve a múzeumegyesület tagjait. Tudományos tanulmányozás végett keresték föl a múzeumot *Dr. Alföldi András* budapesti egyetemi tanár *Wilhelm Schleiermacher* freiburgi tudóssal jegyzeteket és fényképeket készítve, *Dr. Oroszlán Zoltán*, az Országos Szépművészeti Múzeum őre római szobrainkat szemlélte meg, *Dr. Madarassy László*, a M. N. Múzeum igazgatóőre néprajzi gyűjteményünket nézte át, a M. N. Múzeum régészeti osztályából *Dr. Márton Lajos*, vaskori gyűjteményünket, *Dr. Fettich Nándor* és *Horváth Tibor* népvándorláskori edényeinket tanulmányozták, *Dr. Károly Rezső* ny. miniszteri tanácsos a hősi emlékekhez keresett adatokat, *Faller Jenő* bányatanácsos inotai régiségeinket jegyezte össze, *Dr. Schoen Arnold* műtörténész metszetgyűjteményünket tekintette meg, *Kiss Lajos*, a nyíregyházi múzeum igazgatója berendezésünk megszemlélésére tett látogatást, *Dr. Hantman Friedrich*-nek Wiener Neustadtban tökölyi szalagdiszítései edényeinkről küldtünk tudósítást, *Dr. Bartucz Lajos*-nak a M. N. Múzeum néprajzi osztályába szállítottunk fel kutatás végett csontvázakat.

A múzeum összes látogatóinak száma 8523, ebből 7729 ünnep- és vasárnapra, 794 a hétköznapokra esik. A csoportos látogatók száma 347, ebben szerepel az Orsz. iparművészeti iskola 30, a Pázmány-egyetem Heckler Antal, egy. tanár vezetésével 20, a budapesti piarista Kalazantinum tanárképző intézet 5 tanárral és 60 növendékkel. A látogatási díjakból befolyt összeg 141 P, ami megfelel 282 látogatónak:

A gyűjtemények gyarapodása és törzsálló-

mánya. Adományokkal gyarapították a múzeumot: Adamecz Elek, Nagylók, Alföldi András dr. Budapest, Balogh József, Bochkor Gyula dr., Budapest Székesfőváros, Chalupka Rezsóné, Ciszt. Rendház Székesfőváros, Csallner Gusztáv, Csitáry G. Jenő, Dékány Vince Tác, F. Dieballa Mária, Dormúth Árpád, Özv. Eisenbarth Ferencné, Eszterházi László gróf, Sárosd, Evangélikus Egyház, Székesfehérvár, Falvay Ferenc, Fábrián Gáspár dr., Budapest, Ferenc József Nőnevelő Intézet Székesfehérvár, Fővárosi Múzeum, Budapest, Gáspár Károly, Dunapentele, Gerencsér János, Adony, Gerőfi Zoltán, Sárosd, Hegedüs Mihály, Hochmann Jenő, Felsőcikola, Hochstädter Jenő, Mór, Kapitány István, Sukoró, Kereskedelmi Iskola Igazgatósága, Székesfehérvár, Kepes János dr., Klauz György dr., Kommendovits Gyula dr., Kovács Imre, Kovács József, Kovács László Pál, Csákvár, Kozma Miklós, Budapest, Krécsy Károly, Incze Nándor dr, Juhász István, Leánygimnázium Igazgatósága, Székesfehérvár, Láng Ignác, Magdics István, Marosi Arnold, May Lajos, Mayer Mihály, Mészöly Ferenc, Nagylók, Möller István, Budapest, Özv. Nagy Alfonzné, Nagy Lajos, Budapest, Nedeczky Ferenc, Csór, Nedeczky-Griebsch Viktor, Szolgaegyháza, Orsz. Könyvforgalmi Bibliographiai Központ, Budapest, Ott Erzsébet, Rákos Ignác, Pataki István, Pentz Lajos dr., Mór, Peuser Lajos, Pfeifer István, Philipp István, Plecsér Ferenc, Dajapuszta, Polczer Ferenc, Schaller Lajos, Schwarzinger Lajos, Simon Béla dr., Budapest, Simon Sándor, Szabó Elemér dr., B. Szabó István, Szeitl Mária, Szent István Akadémia, Szép Sándor, Szociális Missziótársulat, Budapest. Tower Vilmos, Veress Józsefné, Rácalmás, Vértes József, Vörösmarty-Kör, Vörösmarty-Nyomda, Weichardt Valdemár, Özv. Wickenburg Istvánné gr., Velence, Zichy Aladár gr., Vajta, Zichy György gr., Nagyhörcsök, Zugor Ernő.

Letéteket helyeztek el: Belvárosi Plebánia, Székesfehérvár szab. kir. város, a Székesfehérvári Turistaegyesület, Székesfehérvár Városi Dal-egylet, Kereskedelmi Iskola, Székesfehérvár, a volt Mackensen cs. és kir. 10-ik huszárezred.

Vételre fordítottunk: a gyűjtemények gyarapítása címén 1121'50 P., fenntartására 153'08 P., berendezési tárgyakra 374'67 P.

A) *Könyvtár.* Gyarapodás könyvekben, füzetekben 266 drb., törzsállomány 459 drb. A gyarapodás főbb tételei: Kozma Miklós: Egy csapattiszt naplója, melyet a szerző maga küldött a 10-es százatok könyvei közé; több székesfehérvári kiadvány Dormúth Árpád (21), Vörösmarty nyomda (17) Boldog Margit Leánygimn. Igazgatósága (16) adományából; Dr. Kommendovits Gyula hagyatékából 38 drb., Hauptmann Anna hagyatékából 15 drb., több székesfehérvári napilap évfolyamai (8); Dr. Kepes János adománya 43 drb. (Huszadik Század 1908—1919: Athenaeum 1837; Hébe zsebk. 1822; Nemez, Szinh. zsebk. 1844. stb.) Fővárosi könyvtár 3 drb. bibliogr. kiadványa; Dr. Simon Béla néhány füzetben megjelent műve (7). Dr. Nagy Najos munkái-

ból 5 drb.; a Fővárosi Múzeum kiadványaiból Dr. Horváth Henrik két munkája; Archeologia Hungarica VII. és VIII. kötete, Folyóiratok: Népünk és nyelvünk IV. évf.; Magyar Művészet VIII. 1932., Magyar Iparművészet 1932.; Archeologiai Értesítő 1332., Ethnographia- Népélet és Magy. Nemz. Muz. Néprajzi táranak Értesítője 1932.; Kócsag 1931.; Székesfehérvári Szemle 1932 és a Szent István Akadémia tagilleményei.

Apró nyomtatványokban a gyarapodás 228, törzsállománya 2946 drb. A nyomtatványok nagyobbik részét D. Pentz Lajos adománya teszi: Nyomtatványok, röp- és propaganda iratok, helybeli és Mór vidéki napilapok a kommunizmus idejéből, hírlapgyűjtemények a világháborúból, román megszállás idejéből (92 drb.); Tower Vilmos a Szegedről megindult Nemzeti hadsereg fővezérségi parancsok teljes gyűjteményével (1920 január 5—április 1) gazdagította nyomtatványainkat (57 drb.); Csallner Gusztáv a volt 69-es Hindenburg gyezred piléni tartózkodásából (1917) és a forradalom (1918) idejéből származó könyvatos állomásparancsokkal (24 drb.); Krécsy Károly, Magdics István, Dr. Klauz György, Simon Sándor, Peusser Lajos több helyi nyomtatvánnyal, Juhász István világháborús nyomtatványokkal (24 drb.) gyarapította gyűjteményünket.

Térképgyűjteményünk ezévben nem gyarapodott. Törzsállomány 82 drb.

Kézirataink 5 darabban gyarapodtak, törzsállomány 334 drb. Dr. Pfeiffer István: Sárosi: Aranytrombitájának egykorú kéziratát; Dr. Kepes János 3 levelet adományozott: Falu Tamás, Bory Jenő és Alvinci levelét.

Oklevéltárunk 9 darabban gyarapodott, törzsállomány: 3477 drb. Schwarcinger Lajos 2 drb. tobakos mesterlevelet adott múzeumunknak 1843 és 1845-ből; Magdics István: Limbek János kanonok kinevezési okmányát 1855-ből és gróf Eszterházy Ferenc adománylevelét Lendvay Márton részére 1662-ből; Dr. Klauz György: Wünsch Ferenc órásmester polgárlevelét 1837-ből; Balogh József mesterlevelet és polgárlevelet adományozott.

A vegyes könyvtári anyagban a szaporulat 31 drb., törzsállomány 2818 drb. A gyarapodást főleg fényképek és klisék teszik Székesfehérvárról és Fejérmegye történeti emlékéiről. Fontosabb az az emlékalbum, melyet a volt 10-es huszárezred tisztiküldöttsége kapott a világháborús német lovasság 1931-ben Drezdában tartott fegyvernapján való részvétel emlékére; továbbá egy francia rézmetszet fényképe Székesfehérvárról az 1601. ostrom idejéből; valamint a székesfehérvári volt jezsuita rendháznak, gyógynövénykertnek és szőlőnek tervrajzáról készített fényképek az Országos Levéltárban lévő eredetijéről: 3 drb.

Összes gyarapodás 569 drb. Törzsállomány 14243 drb.

B) Régiségtár. Az őskori gyűjtemény gyarapodása 264, törzsállománya 4508 drb. Leleheltek szerint: Adony: a Böndi tónál feltárt bronzkori telepről edénytöredékek, tűzpiramis, csiszoló kő,

csöves bronztöredék, két csonttű; összesen 33 drb. (8410—18, 8460—85), Daja pusztáról bronztű, bronzvéső, két fülő urna, tálrészlet (8455—58); *Bicske* galagonyás hegyi ásatásból 192 kőkori lelet (8596—8630), a Haléhegyről bronztű (8585); *Csákvár* 14 drb. kőkori edénytöredék és lyukas agyagkarika (8582—83); *Pákozdvár* egy darab csonteszköz (8592); *Sárbogárd* Alsótöbörzsőknel kelta urnasírelet: kard, lándzsa és karika vasból (8432—34); *Székesfehérvár* a szedreskertti homokbányából bronztokosbalta, vastokosbalta, 6 cseréptöredék (8349—51), a korcsolyapálya melletti rétről bronzlándzsa (8584); *Vajta* 4 bronzkarika (8538); — Fejérmegye területén kívül: *Zala-megyéből* lyukas kőbalta (8445), ismeretlen lelőhelyről kőbaltatöredék (8633).

Római gyűjtemény gyarapodása 9, törzsállománya 3628. Leleheltek szerint: *Csákvár* talpas-tű feltöredéke (8593), *Rácalmás* római mérföldkő, *Veres Józsefné földjéről* (8435), *Sárkeszi* a ref. egyház földjén feltárt Mithras szentély leletei: tömörmész-kőből faragott Mithras jelenetes dombormű, három oltárkő, Hadrianus bronzérme, bronzcsattöredék, márványkeret töredék domborművi alakokkal, párkánytöredék „Canto” felirattal (8635—8642).

Közép- és ujkori tárgyak gyarapodása 136 törzsállománya 4720. Népvándorláskori leletek áttört növénydíszítményes avar övgarnitúra *Vajtáról* 11 drb. (8539), a múzeum *Sukorón* végzett ásatásából 26 drb. avarsírelet (8568—76). Faragványos kövek *Székesfehérvárról*: Széchenyi u. 23. sz. alatt talált XIII. századbeli felületes kő (8446), a bazilikához tartozó négy románstíli faragvány, három gotikus töredék Széchenyi u. 17. sz. alól (8447—8453), XIX. századbeli gotikus siremlék a hosszúteteméből (8498), reneszánsz (?) levéldíszes két oszlopfej a Várkapu u. 2. sz. házból (8540—41), bazilikához tartozó 2 drb. románstíli, díszes kapuivészlet Ferenc József tér 6. sz. házból (8557—58), három barokkfaragvány a ciszterci templom tornyáról (8579—81, a ciszterci templom kriptájába befalazott gotikus(?) záró kő (8591). — *Madár* motívumos románstíli, aranyozott ötvös mű (zabblánc részlet) *Dalja-pusztáról* (8454).

Hadtörténelmi anyagunk a Széchenyi-utcában végzett munkálatok révén 4 lópatkóval (8419, 8631), 5 sarkantyúval (8553-55, 8632), egy kés-alakú karddal (8552) gyarapodott. Egyéb szaporulat *ölgolyó-öntő* (8506) és XV. századi harci-fokos. Legértékesebb szerzemény Szép Sándor ajándéka, díszkard cirillbetűs, koronás monogrammal (8634). — Az állami polgáriiskola építése alkalmával felszínre került tárgyak közül egy törökös edényt (8436), három régi kályaszemet (8437—39) és kőmozsarat (8440), a Zichy-ligetből egy régi bögrét (8556), Philipp István ajándékából egy 1794 évszámú céhkorsót két régi fayence és egy porcellán tárgyért (8502—505) osztottunk be edénygyűjteményünkbe. — Egyéb ipari emlékek: kézzel hajtható varrógép (8430), rézgyűrű szívalakú gombbal (8459), régi óraműves gépek az Eisenbarth-féle órásműhelyből (8493—94), Sá-

rosdon a pusztatemplomdombon talált gotikus vas- kulcs, régi lópatkó és tokos szuróeszköz vasból (8546—48), a móri direktorium pecsétlője az 1919-ki kommunizmus idejéből (8577), cs. és kir. katonai pecsétlő (8589), a Fejérmegyei Társaskör által 1891 febr. 11-én rendezett bál tancrendje (8590), rézgomb, rézgyűrű vésett fejjel, ezüstgyűrű cimerpaizsos vésett (8644—46.)

Kegyeleti emléktárgyaink között a Prohászka- gyűjtemény szaporulata 25 db., köztük asztalka, melyen reggelizni szokott (8441), horgolt erszény (8442), fekete kávé készlete (8443), zöldmázás virágtartó edény szobájából (8492), a Prohászka sír látogatói beíró könyvének V—VII. kötete (8499—501), a Szociális Missziótársulat budapesti székházának adományából Loyolai sz. Ignácot ábrázoló olajfestmény, melyet Prohászka első szentmiséje alkalmából kapott a római Hungaricum-Germanicum intézet vezetőségétől (8564). — A volt cs. és kir. 10-ik Mackensen-huszárezred 1897—1906-ik vadásznaplóját (8508) és Folis Jenő által felajánlott ezüsterlegét (8643), a székesfehérvári kereskedelmi iskola hősi emléksobrának koszorúit (8578), Székesfehérvár szab. kir. város a „Székesfehérvári Pannonia Automobil Club” ezüstkoszorúját (8647) helyezték el megőrzésül a múzeumba. Az 1879-ki székesfehérvári kiállítás becses emléktárgya a Zichy Nándor gróf arcké- pével díszített porcelán virágtartó (8537), melyet Zichy Aladár gróf adott a múzeumnak.

Az éremgyűjteménybe beosztottunk 15 darabot, törzsállománya 4788. A beosztásban szerepel Székesfehérvárott a Szent-korona (Bank)-utcában 1929-ben talált éremleletből, mint vétel 10 db. I. Szulejman (1520—66) korabeli aranyat, 1 db. Andreas Gritti (1522—35) velencei aranyat, 1 kis török ezüstermet. II. Rákóczi Ferenc „Libertas”-át, összesen 13 db-ot, mint együttes leletet. Emlékeink, érmeink gyarapodása Erzsébet-királyné koronázási emlékérmé (Gohl Ö. Bpest emlékérméi 27a) Gerencsér János ajándékából. — Vétel a „Székesfehérvári keresk. és iparos kerékpár egyesület 1927” — jelvénye. — Az éremtár legértékesebb szerzeménye gróf Wickenburg István, volt fumei kormányzó éremgyűjteménye, melyet Velencén lakó özvegye ajánlott fel a múzeumnak. Az éremgyűjtemény áll 8 arany, 340 ezüst és 1050 db. nem nemes fém éremből, összesen 1598 db. Nagyobb számmal szerepelnek benne a római (305 db.), az osztrák (320) és a magyar (130) érmet. Az éremgyűjtemény feldolgozása most van folyamatban, miért is a statisztikában nem szerepel.

C) A néprajzi gyűjtemény gyarapodása 39, törzsállománya 1002. A gyarapodásban szerepel:

kétfülű domborműves korsó, csákvári munka (8408), dunai malom mintája Dunapenteléről (8409), fapipa szarvascsoportot ábrázoló faragással (8929), koszorúval díszített fehérmázás agyagkorsó 1879 évszámmal Gyúróról (8491), ötágu szigony a Velencei tóról (7566), kalváriás fafaragás üvegben (8567) és a megye területén végzett gyűjtésből 33 db. pásztorfaragás (8510—35, 8542—45, 8586—88.)

D) A természetrajzi gyűjtemény gyarapodása 7, törzsállománya 6845. A szaporulatban van két koponya az adonyi bronzkori telepről (115/1932), teljes csontváz és két koponya a sukorói akartemetőből (272—274/1932), két csigakövélet Móról (277/1932.)

E) Művészeti csoportba beosztott tárgyak száma 21, törzsállomány 660. A gyarapodásban szerepel: Say Géza dr. olajfestménye Prohászka O. írószobájáról (8928), Mária kis Jézussal régi olajfestmény (8431), a Vörösmarty-társaság képké- állításán a múzeumegyesület vásárolt négy képet és pedig Kurdecné Say Teklától Székesfehérvári utcarészlet, pasztell (8648). Matusek Istvántól Velencei tó, pasztell (8649), Pallay Imrétől Gordonkás, krétarajz (8650), Puckner Ferenctől Munka- végeztével, vízfestmény (8651), a „Kéve” tagillet- ményeként Lenárd Róbert rézkarca: Pitigliano (olasz városrészlet) (8497.) Fábian Gáspár dr., bu- dapesti műépítész Székesfehérvár szülőltjének, Simor János hercegprimásról Strobl Alajos által ké- szített gipsz szobrát ajándékozta a múzeumnak (8594) Bory Jenőtől két Prohászka Ottokár pla- kettet (8559—63), F. Diebala Mária ajándékából öt orvosi vonatkozású emlékérmét és egy 1918 ki- forradalmi jelvényt (8486—90), mint vételt az Éremkedvelők Egyesületének tagilletményként ki- adott „Resurget” emlék plakettjét (8507) könyvel- tünk el, mint művészeti gyarapodást.

Berendezés. A berendezési tárgyak gyarapo- dása: 1 db. lábtörülő, 5 db. lepkefeszítő keret, 4 hernyóláda, 50 db. rovartű, 15 db. raktári láda, 3 db. könyvtári polcos állvány, 3 db. szoboráll- vány, 710 db. papirdoboz az éremgyűjtemény számára, 30 db. könyvválasztó deszka, 1500 db. papírtasak az éremgyűjtemény számára.

Összegezés:

A) Könyvtárban gyarapodás	569,	törzsáll.	14243
B) Régiségtárban	424	„	17644
C) Néprajz	39	„	1002
D) Természetr.	7	„	6845
E) Művészet	21	„	660

Összesen 1060 40399

Kelt Székesfehérvár, 1932. dec. 31.

Marosi Arnold
múz. igazgató.

A Fejérmegyei és Székesfehérvári Múzeumegyesület zárószámadása 1932. évről

A) Törzsvagyon. Hadikölcsön kötvényekben n. é. 18.000 K, Kényszerkölcsönkötvény n. é. 250.000 K, Székesfehérvári és Fejérm. Takarékpénztári részvény 3 drb. E törzsvagyonhoz hoz-

zájárultak: Fiáth István 1915-ben 1000 K, Wertheim Pál 1918-ban 1233'48 K, Egyesületi pénztár 1918-ban 2766'52 K, Dr. Polgár István 1924-ben 3000 K, Magdics István 1925-ben 250000 K,

Múzeumegyesület fenntartott alapja 10.000 K. Wertheim Pál 1926-ban öt drb. Székesfehérvári Takarékpénztár részvényel. E részvények 1927-ben 50 P felülfizetéssel kicseréltettek 2 drb. Székesfehérvári Takarékp. és Kereskedelmi Bank 25 P névértékű új részvényel. 1928-ban 55 P felülfizetéssel a részvények száma háromra emelkedett.

B) *Folyó számla.* Bevétel: Maradvány a múltévi zárószámadásban 830'08 P, Államsegély 600.— P, Városi segély 1600.— P, Vármegyei segély 1500.— P, Népművelési Bizottságtól segély 80.— Rendes tagdíjak 1144.— P, Székesfehérvári Szemle kiadására adományok 489.— P, Magyar Nemzeti Bank adománya 50.— P, Előadások 151'42 P, Belépődíjak 141.— P, Kiadványok 23.— P, Eladott tárgyak 45.— P, Kamat 50'96 P, Összesen 6704'46 P.

K i a d á s Múzeumigazgató tiszteletdíja 800.— P, Titkár tiszteletdíja 300.— P, Altiszti illeték

880.— P, Örökösdi díj 67.— P, Előleg kölcsönként az altisztnak 250.— P, Társadalmi biztosító 46'62 P, Gyűjtemények biztosítása 146'88 P, Székesfehérvári Szemle nyomdai költsége 325.— P, Gyűjtemények gyarapítása 1121'51 P, Gyűjtemények fentartása 153'08 P, Berendezési tárgyak 374'67 P, Épületfentartás, építkezés 427'78 P, Világítás (62'34), fűtés (286'40), vízdíj (224) 572'74 P, Posta (61'19), iroda (73'97), vegyes (77'74) 212'90 P, Törlesztés hitelszámlán 8.— P, Pénztári költségek 28'38 P, Egyenleg folyószámlán 987.— P, Kézipénztári maradvány 2'90 P. Összesen 6704'46 P. Az egyesület vagyoni állása: 268.000 K névértékű kölcsönkötvény, 3 drb. Székesfehérvári és Fejérmegyei Takarékpénztári részvény, 1 drb. 10 koronás arany, pénztári maradvány 989'90 P. Székesfehérvár 1932. dec. 31. A számadásért felelős Marosi Arnold múzeumigazgató. — Megvizsgáltuk és rendben találtuk. Székesfehérvár, 1933. április 28. Almásy János, Manger Emil, Polczer Gyula.

Az egyesület tisztikara és az 1933. évi választmánya

Elnök: gróf Széchényi Viktor főispán,

Alelnökök: Dr. Havranek József alispán,

Dr. Csitáry G. Emil polgármester,

Ügyvez. alelnök: Dr. Kepes János kir. közjegyző,

Múz. igazgató: Marosi Arnold korm. főtan., ciszt.
r. reálgimn. tanár,

Igazgató helyettes és titkár: Dormúth Árpád reálisk.
tanár,

Titkár: Dr. Say Géza festőművész,

Ügyész: Dr. Szüts Gedeon várm. t. főügyész,

Ellenőr: Ruff Béla bankigazgató.

Választmány: Dr. Bezdek József reálisk. igazgató, Dr. Berzsenyi Zoltán kórh. igazg.-főorvos, Csikós Andor korm. főtan., pénzünt. vezérigazg., Jancsó Sándor Hadiárva-int. igazg., Dr. Kaltenecker Viktor felsőházi tag, ügyvéd, Klöckner József könyvkeres., Dr. Korniss Elemér ár-

vaszéki ülnök, Magdics István pápai protonot., Márton Jakab ny. reálisk. tanár, Dr. Mészöly József egészségügyi főtan. várm. t. főorvos, Mátrai Rudolf tanker. kir. főig., Dr. Paulovits vár. tanácsos, Philipp István ny. reálgimn. tanár, Pék János ny. tanker. kir. főig., Pfinn István vállal. igazg., Dr. Polgár Iván reálgimn. tanár, Rauscher Béla ny. Máv főfelügyelő, Schmidl Ferenc vár. műszaki tanácsos, Streda Antal Nemz. Bank igazgatója, Streit Ferenc pápai prelátus, vit. Dr. Szarka Géza leánygimn. tanár, Weichard Valdemár pénzügyi tan., Wertheim Pál magánzó. — *Számvizsgáló Bizottság tagjai:* Almásy János bankigazg., Manger Emil reálisk. tanár, Polczer Gyula bankigazg. — *Munkatársak:* Radecky Dezső tanító, ornithologus, Mayer Lipót, tanító, lepkegyűjtő, Joachim Ferenc tanító, tb. múzeumőr numizmata.

Fischer V. festő levelei a Szent István-főoltárképről

A székesfehérvári 1758—1768 között fölépített belvárosi plébánia-templomnak, ma püspöki székesegyháznak a főoltára Fr. A. Hillebrandt udvari építész terve szerint készült 1773—1775 folyamán. Hillebrandt a királynő által is jóváhagyott oltárterv kivitele körül a legnagyobb gondossággal járt el és így figyelme a leendő oltárképre is kiterjedt, hiszen annak számára szinte keretétül készült a szentélyfalra tervezett architektúra.

Hillebrandt már az oltár építésének kezdeti idejében 1774 május 12-én levélbelileg kérdezősködött a székesfehérvári városi magisztrátusnál, hogy készül-e már az oltárkép és vajjon ki annak a festője, mivel szerinte a rendelkezésre álló nagy összeghez méltónak kell lennie az oltárképnek is. Mit cselekedett és mit válaszolt a magisztrátus e levél vétele után, nem ismerjük a körül-

ményeket, de bizonyosan nem maradt vesztég. Hiszen Hillebrandtnak a magisztrátushoz ugyan ez évi szeptember 25-én írt leveléből már arról értesülünk, hogy ezzel a levéllel egyidejűleg két oltárkép vázlatot menesztett a magisztrátushoz. Az egyik vázlat *Joseph Hauzinger*től, a bécsi művészeti akadémia festőtanárától eredt, aki a kép kivitelezéseért 700 forintnyi összeget kért. A másik vázlatot *Vincenz Fischer*, szintén a bécsi művészeti akadémia festőtanára készítette, aki viszont 1600 forintnyi összegért volt hajlandó az oltárkép megfestésére vállalkozni. Hillebrandt figyelmeztette a magisztrátust a két vázlat különbségére, de a kettő között való választást a magisztrátusra bízta. Ugy Hauzinger, mint Fischer vázolata ma már hiányzik a levéltári levél mellől és a vázlatok holléte is ismeretlen. Azonban megmaradt Fischernek a vázlatát kísérő, sajátkeze-

írású ajánlata, amelynek szószerint való szövege a következő:

„Wenn dieses 21 Schüehle hohe Bild; der Heilige Stephan, wie Er der Königin des Himmels sein Reich aufopfert (wie der beyläufiger Entwurf zeigt) gründlich ausgeführt werden solle: so wird wenigstens ein sichr Zeit erforttert, dann nachdem alles nach der Natur und Kunst ausstudirt, muss dasselbe drey mal ganz überarbeitsethet werden, wen es daurhaft seyn soll: auch muss vorhero ein gemalt und ausgeführter Entwurf (Scize) gemacht werden, um in grossen sicher arbeitsethen zu können.

Für dieses Bild samt den dazu nöthigen kosten verdiente ich 1600 fl.

Selbes kan freylich auch um einen geringern Preis gemacht werden: Man kan sich aber die folgen leicht vorstellen, wen der Maler bey einem solchen Hauptbild beständig seine Arbeit mit dem Preis messen muss.

Fischer Professor der K. K. Akademie der Vereint bildent Künste.“

Erre az ajánlatra, amely az akademikus Fischer festő aprólékosan gondos előkészítő s festési munka módjára s modorára jellemző világosságot vet, a magisztrátus választása Fischer vázlatára esett. A magisztrátus erről okt. 15-én értesítette Fischert, azonban levelének sem fogalmazványát sem a végleges szövegét nem sikerült megtalálnunk. Annak tartalmáról Fischer festő okt. 18-án kelt válaszleveléből tájékozódhatunk, aki szószerint a következőképen válaszolt a székesfehérvári magisztrátusnak:

„Wohl Edl Gebohrne! Wohlweiser und gelehrter Stadtmagistrat! Hochzuehrende Herrn Herrn!

Ich habe Dero Schreiben samt dem eingeschlossenen Riss den 15-te dies richtig erhalten. Es gereichet mir zum besonderen Vergnigen,

das mein, nur obenhin verfaster Gedanke des Altarbilds bey Ihnen beyfahl gefunden; An meiner bereitwilligkeit fehlet es nicht, auch das Bild nach allen meinen Kräften auszufertigen, und mich Ihres Zutrauens würdig zumachen.

Der Unterschied meines in meinen Augen (in ansehung des Bilds) sehr mässigen begehrens; und der entschlossenen 1200 fl ist freylich garzuweith herunter gesezt; Allein da Sye so wichtige beweggründe anführen, und das äusserste thun; so soll es bey Dero Entschluss verbleiben; jedoch mit dem zusatz: In fahl es nöthig seyn soll das ich wegen dem Bild selbst eine Reis machen müste, Sye die kosten dazu zuübernehmen beliebten.

Wegen der bestimmten Zeit werde ich alles mögliche an wenden, wenn mir Gott die Gesundheit schenket hoffe ich bis dahin fertig zu seyn, ich winschte mir freylich längere Zeit, da aber Dero verlangen den gantzen Altar auf diese Zeit herzustellen ist: so soll von meiner Seite: sowohl was die ausfertigung des Bilds, als die Übersendung angehet, nichts ermangeln. Der ich in schuldigster Hochachtung zu verbleiben die Ehre habe, Eur Wohl Edl gebohrnen etc.

Wienn den 18 Octobris 1774.

Unterthäniger Diener
Vincentius Fischer der K.
K: Acad: der vereint bildenden Künste Professor und Rath.“

A magisztrátus tehát 1200 forintot ajánlott föl Fischernek honoráriumul a 21 lábnyi magas képért és bizonyos határidőt szabott a képkivitelezésére s Fischer mind a két föltételt elfogadta. A magisztrátus okt 22-én végleges megbízást küldött Fischernek, aki azonnal hozzálátott a Szent István-oltárkép előkészítő munkálataihoz. (Folytatjuk.)

Dr. Schoen Arnold.

Székesfehérvár mult századának tűzbiztonsága

A törökök kivonulása után, 1688 év júniusában összeirták Székesfehérvár házait; ez alkalommal találtak a városban 258 házat, amelyek közül alig néhány volt épségben; 1690-ben az egyik kormányzékhez intézett városi felterjesztésben azt jelenti a magisztrátus, hogy a város kőhalmaz, „cumulus lapidum“.

A magánépítkezések a lakosság nagy szegénysége és az építőanyagok hiánya miatt lassan indulnak meg, még pedig nem épen tűzbiztos anyagokból, bár a magisztrátus három városi téglakemencét is üzembe helyeztet, mind a maga, mind a lakosság szükségletére. Mind a három városrészben, a bel — palotai — és budai városban a 17. század végén és a 18. század elején jobbra faházak építéséről olvasunk, vagy esetleg olyan kő- és sárházakról, amelyeknek

nád, vagy szalmateteje és fakéménye van. Akad feljegyzés földkunyhók készítéséről is a Győri uton, a mai Havranek J. utca nyugoti részén.

Megtörtént, hogy kéményt nem is építettek a házra, hanem a szobából a padlásra eresztették a kemence füstjét.

Az építkezések szabályozását a „Pau-Ordnung“ irta elő az utcavonalnak kitűzésével, de a szobáknak és a házaknak magasságát már nem szabta meg, ezért a földszintes házak is különböző magasságúak voltak.

Alig volt fontosabb kérdés a városi hatóság előtt, mint a tűzbiztonságnak megóvása: ezért már 1697-ben a június 4-én tartott belső tanácsülésből azt a parancsot intézik a polgársághoz, hogy mindegyik városrészben 4 frt büntetéspénz terhe mellett minden házigazda köteles házánál

vizet készen tartani és ennek a parancsnak betartását a fertálmesterek házról-házra járva kötelesek ellenőrizni: a parancs megszegőit fel kellett jelenteniök a város főbirájánál. Épen a tűzveszélytől való félelem volt az oka az éjjeli örök felfogadásának is; 1723-ban két éjjeli örök látta el a szolgálatot, akiket kellő módon kioktattak; ezek hétköznapokon éjjel cirkáltak, de vásár- és ünnepnapokon éjjel-nappal őrködtek és éjjel kötelesek voltak az órákat is kikiáltani; ha valamely gyanus dolgot észleltek, jelentéssel tartoztak a főbirónak, szolgálatukért kaptak heti 12 garas, azaz 60 dénár bért.

Kémények, kemencék és nyitott tűzhelyek vizsgálatának 1712-ben van nyoma; eleinte a város kömüvesét és kéményseprőjét bízták meg a házak ellenőrzésével, hogy nincsen-e valahol a fentiek okozta tűzveszély; 1764-ben már kéményvizsgáló bizottságról olvasunk, amely a belső tanácsnak egy tagjából, a kéménytisztítóból, a kömüvesből, az illető város egyik fertálmestereből és egy legifjabb polgárából állott; ez a bizottság évnegyedenként tartotta vizsgálatait és működésének eredményéről a belső tanácsbéli tag tett időnkint jelentést.

A 18-ik században meghonosult gyakorlat szerint tulajdonképen a városi kéménytisztítónak volt kötelessége állandóan ellenőrizni a tűzbiztonságot. A kéménytisztító felfogadásának kezdetben ez is volt az oka. 1814-ből van arra adatunk, hogy a bécsi születésű Rehe Károly Domokost városi kéménytisztítónak fogadják fel, akinek meghagyják, hogy különösen ügyeljen a tűzveszélyek meggátlására.

1723-ban a magisztrátus komoly intelmet intéz a tűzveszélyek megelőzése érdekében az egyes városrészek fertálmesterei útján a polgárokhoz és lakókhöz és mindenkit felhív arra, hogy vizet tartson a házában, a város belterületén széna- és szalmakazlakat ne rakjon, a nád- és szalmatetőket pedig azonnal bontsa le: az engedetlenkedőknek pedig szigorú büntetést helyez a magisztrátus kijelölésbe. 1731-ben mindezekhez a dohányzási tilalom kihirdetése járult: az utcákon, udvarokon és kertekben senkinek sem volt szabad dohányoznia 12 frt. büntetéspénz terhe mellett, amely összeg az akkori értéklések mellett nagyságánál fogva súlyosan érintette a város lakosságát. 1734-ben ehhez még azt is hozzáteszik, hogy aki a 12 frt. megfizetésére képtelen, 50 nyilvánosan elszenvedendő botot fog kapni. Ha valahol tűz ütött ki, elsősorban a dohányzókat vetették vizsgálat alá, akiket egyébként időnkint összeirattak. Két év múlva még szigorúbb határozatot hoznak a pipások ellen; kimondják, hogy aki a polgárok, vagy lakók közül az istállóban, vagy más tűzveszélyes helyen dohányzik, azt személyválogatás nélkül börtönbe vetik, amely után más büntetés is fog következni, Ezzel kapcsolatban a tüzek elleni hathatósabb védekezés okából napról-napra két embert rendelnek ki minden városrészbe, akinek az a teendője, hogy a pipá-

sokra és a tűzveszélyre állandóan figyeljenek, házról-házra járással.

A tűz elleni védekezést tételes törvények is előírták és pedig az 1723 évi 11. és a 109. t. cikkek; ez utóbbi akként rendelkezik, hogy a m. kir. helytartótanács intézkedjék arra nézve, hogy a vármegyék és városok mindent kövessenek el a tüzek elhárítására, a gyújtogatókat pedig a törvényben meghatározott büntetéssel sujtsák. Az 1723. évi 11. t. c. pedig kimondja, hogy a gyújtogatók úgy tekintendők, mint akik „nota infidelitatis incurrebant” és elevenen égettessenek meg.

Nyilvánvaló, hogy az 1723. évi 109. t. c. utasítása folytán kiadott helytartótanácsi rendelet hatása alatt alkották meg a vármegyék és a szab. kir. városok a maguk „Feuer Ordnung”-jaikat. A székesfehérvári szabályzatot azonban az erre kiküldött cs. és kir. udvari kamarai bizottság állította össze 1728-ban. Tűzi szabályzatunk címe: „Der Königlichen Frey Statt Stuellweissenburg Feuer Ordnung”. Ez a szabályzat tíz pontból áll és főbb rendelkezései a következők: Minden dologban elkerülhetetlen a jó elővigyázatosság, különösen áll ez a tűzveszélyre vonatkozólag; ezért a kiküldött cs. és kir. bizottság összeállította az alábbi tűzi szabályokat és azok alkalmazását elrendelte a jövőre nézve. És pedig minden házigazda köteles a kéményeket és tűzhelyeket tisztán és rendben tartani, amelyek szorgalmasan ki-seprendők. A szénát, szalmát, almot, fát, hordókat és ilyen dolgokat tűzbiztos helyen kell tartani, ügyelnie kell ezekre a gazdának és cselédjének, a tűzvizsgálók pedig nemcsak a kéményekre, hanem a padlásokra is ügyeljenek és ha tűzveszélyt látnak, azt jelentéské be.

Minden gazda lássa el magát tehetsége szerint tűzoltó eszközökkel, úgymint fecskendővel, csákányokkal, létrákkal, edényekkel stb., legyen házában víz is és ha a közelben tűz ütne ki, az első harangkongásra ezekkel az eszközökkel a tűznél legyen; a fürdősök (Baader) pedig kádjaikat tartsák vízzel tele; minden házigazda kútjánál legyenek vedrek, láncok és kötelek, hogyha a tűz esetén hozzá vizet meríteni jönnek, minden kéznél legyen.

A korcsmárosok és szállásadók vigyázzanak az idegenekre, nemkülönben a városrészek előjárói is (fertálmestereknek hívták őket,) és a gyanus dolgokról tegyenek jelentést: aki valamely gyújtogatót tetten ér és börtönbe viszi, 20 frt. jutalmat kap. Ha akár éjjel, vagy nappal tűz ütne ki, az éjjeli örök a tanácsház tornyáról (Rath Thurm) figyeljék meg annak irányát és nappal piros zászlót tüzzenek ki a toronyra, éjjel pedig lámpát, még pedig a toronynak azon oldalán, amely felől a tűz ég.

Asszonyoknak, gyermekeknek, vendégeknek és idegeneknek tilos a tűzhöz menni és csupán azok mehetnek oda, akiket odarendeltek; a tűzhöz siessenek az összes ácsok, kömüvesek, kovácsok, lakatosok, fürdősök, kádárok, bognárok, asztalosok, főképen a kéményseprők, a mesterek és inasok, 15 frt. büntetéspénz terhe mellett, akik

fejszékkel, emelőrudakkal, csákányokkal, kalapácsokkal, kapákkal, edényekkel, vedrekkal, létrákkal és efféle alkalmas eszközökkel kötelesek ott megjelenni és oltásuk a tüzet és fáradságuk meg lesz jutalmazva. De tartoznak a tűzhöz vonulni a munkások, favágók és napszámosok is, szintén vízzel, csákányokkal, létrákkal és hasonló eszközökkel.

Ha a fent említettek nem tudnának elegendő vizet hordani, akkor azok, akiknek kocsijuk, lovuk van, tartoznak megjelenni a tüznél tüzoltó eszközeikkel együtt és vizet kell hordaniok az ingoványról; aki az első lajt vizet hozza a tűzhöz, az kap egy frt-ot, aki a másodikat az fél forintot, a többiek pedig ahányszor egy lajt vizet hoznak, annyiszor kapnak öt garast. Az összetört vagy elveszett edényekért, kádakért, amelyek a tüzoltás alkalmával mennek veszendőbe, jutalom és kártérítést jár.

Minden házigazda köteles éjjel kitért tűz alkalmával lámpást akasztani a házára, főképen a sarokházak tulajdonosai, valamint vizet is tartani háza előtt és a háza tetejére eső szikrákat azonnal eloltani.

Minden tüznél jelen kell lenni a tanács egyik tagjának, akinek minden rendelkezést meg kell tennie arra nézve, hogy a tűz elnyomására semmit se mulasszanak el és mindennemű távolabbi kártétel megakadályoztassék; azonban a tüzoltás körül akaratoskodók, késlekedők és az oltást hátráltatók szigorúan megbüntettetnek.

Az, aki valakit a tüznél elkövetett lopásért, vagy elidegenítésért feljelent, vagy lefog, három frt. jutalmat kap. Az említett jutalmakat és egyéb kiadásokat a város viseli, de emellett tüzetes vizsgálat folytattassék le a tűz keletkezésének kiderítésére vonatkozólag, hogy kinek a hanyagságából tört ki az, hogy ne csak az ebből származó károk téríttessenek meg, hanem azért is, hogy egyik—másik az okozott károkért meg is büntetessék.

Pozsony városának tűzi szabályzata két évvel későbbi keletű és terjedelmesebb ugyan a székesfehérvárinál, de vitánkivüli, hogy közös forrásból eredt a mienkével. Nem lehetetlen, hogy a pozsonyi szabályzatot is ugyanaz a „Delegirte Kaiserliche — und Königliche Cameral Commission” készítette el, mint a fehérvárit, mert erre vall a rendelkezéseknek részben azonossága, részben pedig hasonlósága. Jellemző, hogy a mi szabályzatunkba is becsúszott a „Bürgermeister” szó, holott csak 1787-ben lehetne először említést tenni fehérvári polgármesterről, Pozsony városának azonban 1729-ben, vagyis „Feuer Ordnung”-juk megalkotásának évében már volt polgármestere. Érdekes a mi tűzi szabályzatunknak az a rendelkezése is, hogy a városház tornyából kell jelezni a tüzet harangkongatással, holott a székesfehérvári városházának haranggal felszerelt tornyáról sohasem hallottunk, viszont a pozsonyi városházának ma is meglévő tornyából ez lehetséges volt. Ebből következtethető, hogy a mi szabályzatunk az udvari kamara hivatalában ké-

szülhetett és a szabályzat megalkotására hivatott bizottság tagjai sohasem voltak Székesfehérváron, ezért nem tudhatták, hogy nálunk városházi torny híján — ősi szokás szerint — a templomok tornyából jelzik a tüzeseteket.

A céhek, illetve azok tagjainak tüzoltási kötelezettségére vonatkozó utasítások szintén előfordulnak a pozsonyi tűzi szabályzatban, de megtaláljuk ott az oltásban fáradozók jutalmazását is. A fehérvári magisztrátus azonban nem elégedett meg ennek a szabályzatnak pusztán életbe léptetésével, hanem minden erejével igyekezett előmozdítani a városnak tűzbiztonságát. 1768-ban pl. megparancsolja a házigazdáknak a kutak építését, mert az ingovány — úgy látszik — már nem szolgáltatott elégséges vizet az oltáshoz; 1775-ben az egyik bognármertert eltiltják attól, hogy padlásán forgácsot tartson.

Maga a helytartótanács is nem egy ízben küld a magisztrátusnak szigorú parancsokat a tűzvész elleni védekezésre. 1772-ben pl. hivatkozva az általa 1769-ben kiadott „Ordinatio”-ra, inti a hatóságot és a lakosságot, hogy kerüljék a faházak építését; arra is figyelmeztet, hogy Ó felsége azt parancsolja, hogy a tűzkárosultakat is segítse a város, amiért is fel kell állítani a tűzi pénztárt — „cassa incendialis”. Hivatalos adatokból győződhetünk meg arról, hogy a helytartótanács leirata szerint Székesfehérváron tényleg felállították a tűzkárosultak pénztárát, amelyet végrendeleti hagyományokból (Legata), az ujonan felvett városi polgárok adományaiából és az adás-vételnél minden forint után számítandó egy dénár illetékszerű járandóságból, valamint a tűzi szabályzat rendelkezéseinek áthágói büntetés pénzeiből alapított meg a belső tanács.

Tartozunk az igazságnak annak a megállapításával, hogy a székesfehérvári városi hatóság minden királyi és helytartótanácsi parancs nélkül, önként segélyezte a tűzkárosultakat, már a hódoltság utáni évektől kezdődőleg.

A fakémények lebontására vonatkozólag több ízben ad ki parancsot a belső tanács: még attól sem riad vissza, hogy házuk lebontásának fenyegetésével hasson az engedetlen polgárokra, lakókra, vagy zsellérekre. A tüzoltáshoz szükséges vízfordó lajtok elhelyezésére mind a budai városban, mind a rácvárosban félszereket épített 1736-ban a hatóság; még emlékezhetünk a mai Göbel-téren álló rozoga félszerre, amelyben lajtokat tartottak és amelyet a múlt század végén romboltak le; ez valószínűleg azonos a fenti évben emelt félszerrel.

1774-ben már újabb városi tüzoltási szabályzatnak jóváhagyásáról olvasunk, amely azonban nem maradt reánk; két év múlva a helytartótanács összeiratja a magisztrátussal a városi tüzoltó szereket és az azokról készített kimutatásnak felterjesztését is meghagyja. Ebből kétségtelen, hogy Székesfehérvárnak már akkor voltak tűzifecskendői, sőt ezekről más adatok is maradtak reánk. Tudjuk azt is, hogy a fecskendők és a vizeslajtokat a mai helyen levő városmajor-

ban tartották; (a régi városmajor u. i. nem itt, hanem a Simor-utca és a Koronaköz találkozásánál állott). Az egyes városrészek fertálymestereinek lakásán is voltak tűzoltó szerek, hogy az illető fertálymester azokkal a tűz kitörése alkal-

mával haladéktalanul a veszélyeztetett helyre mehessen.

Ezekkel lezáródnak Székesfehérvár 17. és 18. századbeli tűzbiztonsági adatai.

Albensis.

Kultúra, irodalom és művészet

Színészet.

Január 26-án kezdette meg Sziklai Jenő színigazgató társulata két hónapra tervezett előadássorozatát, melyet Győr áldatlan színházi viszonyai miatt egy hónappal meghosszabbított és így április 21-én búcsúzott városunktól.

A színtársulat minden igényt kielégített, sőt mondhatni prózai és operett együttese több kiváló alakítással tette emlékezetessé nevét. — Földessy Géza kiváló drámai színésznek bizonyult, hasonlóképp erős egyéniség Sarlay Imre, nem különben elsőrangú színészek Harmath Jolán, Garami Jolán és a kis Ölvedy Zsóka. Az operett könnyed fájában Fülöp Sándor, Körössy Zoltán, Jurik Ica, Nóti Margit és a társulat primadonnája: Sz. Patkós Irma alakításai voltak kiválóak.

A színe hozott darabok közül kiváltak: Zilahy: Tűzmadár (dráma), Bónyi A.: Egy kis senki (vigj.), Meller R.: Irja hadnagy (szatira), Fodor L.: Csók a tükör előtt (színmű), Vaszary J.: Angyalt vettem feleségül (bohózat); Vegyes kritikát vitott ki Boros Elemér: Forgósziel c. drámája. Nagy sikerű volt a Potyautas (bohózat), M. Pagnol: Fanny (vigj.), V. Braun: Grand Hotel (színmű), Hunyady Sándor: Erdélyi kastély és Pusztai szél (színmű), és legkivált Ibsen: Peer Gynt-je. Az énekes vigjátékok közül: Lehár: Mosoly országa, A pillangó, Hamburgi menyasszony; Zerkovitz: Muzsikás Ferkó-ja, Amikor a kis lányból nagy lány lesz, Fehér ló, Maya, Három a kislány; Szlatinai: Érik a buzakalász, Ezerjő, Week-end és a régi operettek felújítása szerepelt (Bob herceg, Gül baba, János vitéz, Tárjárás, Csárdáskirálynő, Sybill stb.)

Operaelőadások és vendégszereplők. Sziklai színigazgató áldozatkészségét és művészi rátermettségét semmisen bizonyítja jobban, hogy három havi itt tartózkodása alatt négyszer mutatott be operaelőadást, mindannyiszor kiváló művészek vendégszereplésével. Verdi: Traviata-ja Szabó Lujza, Szedő Miklós és Érdy László játékában forrongásba hozta a város társadalmát. „A régi szép békeidők hangulata parázslott a színházban — írja egyik kritikus —. A közönség földszinttől a karzatig; lélekzet visszafojtottságban hódolt az örökszépségű művészet oltára előtt”. Ugyaníly sikere volt Puccini: Tosca-jának, melyben Laurisin Lajos, Érdy László, Déry Margit szerepeltek. Verdi: Rigoletto-jának Érdy László, Szabó Lujza, Laurisin Lajos alakításában, valamint Puccini: Pillangó kisasszony-ának: Szedő Miklóssal, Szabó Lujzával és Érdy Lászlóval volt szép si-

kere. — Az operaelőadások nagy sikere eleven bizonyítéka annak, hogy a város közönsége az igazi művészetet és zenét az anyagi depresszió-idején is pártolja, kerüljön az még annyi áldozatába is (hisz a helyarákat jócskán fel kellett emelni). A vendégszereplésből ki nem maradhat Kiss Ferenc a Nemzeti Színház nagy művészenek játéka, ki Peer Gynt alakját állította elének igaz töretlen művészettel. Méltó társa volt benne Garami Jolán, aki Aase alakját személyesítette meg eleven erővel. — Énekes játékban is bemutatta erejét: Muzsikás Ferkó szerepében. Vendégszerepelt még Király Ernő és Kosáry Emmy is, bár kisebb sikerrel. Egy helyi szező művét is bemutatta a színigazgató. Szentpéteri Kún Arthur: „Nézd meg az anyját és vedd el a lányát” c. énekes játékát. A szerzőt, aki a helybeli adóhivatal főnöke többször lámpák elé hívták és ünnepezték.

Rendezés kritika. Sziklai Jenő társulatával nemcsak kiváló alakításokat nyújtott, hanem a rendezői tevékenysége sok leleményességről, nagy dramaturgiai érzékről tett tanubizonyosságot, kiállítása pedig mindenkor elsőrendű volt. Az előadott színművek, operák, kiválóbb operettek-ről a helyi lapokban mindenkor komoly kritikákat olvashattunk, melyek nemcsak a közönség hngulatát tolmácsolták, hanem a színházat hivatásának komoly szerepében támogatták és arról letévedni nem engedték. Különösen ki kell emelnem a „Fehérvár”-ban —k— (Kinizsi Andor); a Fejérmegyei Naplóban: ag (Szarka Géza) és cé (Cseh A.), a Szfvári Friss Ujságban: —edő., b.m. (Bedő Miklós) kritikáit, nem különben Sarcey cikkét Kiss Ferencről. (XXV. évf. 26. sz.) és Pálffy István érdekes riportjait: „Színházi rajzok” címen. (Fejérmegyei Napló 76, 77, 82, 90.)

Déri Béla Országos Kamaraszínházának vendégjátéka. Június 10-én kezdte meg rövid egyheti vendégszereplését Alapi Nándor egykori jönevű társulata. Régi hirnevéből semmit sem vesztett az együttes. Déri Béla, Miskei József, Nádor Olga, Szirmai György, Eőri Gizi, Deák Ferenc, Erdőssy Lajos, Gál István tökéletes alakítást nyújtottak. Pergő, művészi előadás volt minden egyes darabjuk: A kék róka (Herczeg Ferenc), Igazi asszony, Csók a pusztán, Mériusz (Pagnol), Valaki (Molnár F.), Gondold meg Giacomino (Pirandello), sajnos a közönség nem részesítette abban a pártolásban, amit a társulat megérdemelt volna. (L. Fehérvár 130, 133.)

Kiss Ferenc művésztélye. Június 27-én

a Nemzeti Színház nagy művészt, városunk szü-
löttét köszöntöttük színházunkban, hol fiatal fe-
leségét, a móri származású Kovách Katát mutatta
be kedves estély keretében városunk közönsé-
gének. Előadás, ének és színmű (Molnár J. Arany-
ásó) tették változatossá estélyüket. (L. Szfvári
Friss Ujság 143. sz.)

Irodalmi, művészeti és tudományos előadások

Irodalmi est. Márc. 12-én rendezte a télen
megalakult Vörösmarty Irodalmi és Művészeti
Kör második irodalmi estjét ezuttal mint a
régii Vörösmarty-Kör vendége. Az esten *Jankovits
József* egy „erősrajzú, éles kontúrú” novellával,
Árvai János költeménnyel és műfordítással (Ge-
orge) szerepelt. *Tower Vilmos* angliai furcsasá-
gokról tartott előadást. *Schwarzbach Flóra* zongorajátéka (Beethoven: Sonata quasi una fanta-
sia), *Dieballa Mária* hangulatos költeményei, majd
B. Szabó István humoros novellája adtak színt az
estnek. Szép közönség gyűlt egybe és elismerő
tapsaival honorálta az előadókat (V. ö. Fejérmegyei
Napló 60. sz., Szfv. Friss Ujs. és Fehérvár 59. sz.)

Sík Sándor-est. Április 22-én zajlott le a
Margit Kongregáció nagysikerű Sík-estje a Szent
István teremben. Az est keretében maga a költő
is szerepelt költeményekkel és „Világnézet iro-
dalom és katolicizmus” című előadásával, melyben
meggyőző módon mutatott rá, hogy minden író
akarva, nem akarva egy világnézetnek a tolmácsa.
Majd az előadó művészet minden formájában in-
terpretált Sík-versek következtek: Bocsánatkérés
(Neprosszel Katalin), Rohanunk, Hajnal szerel-
mese, Sanguine pluit, Vexilla regis (Szavalo kó-
rus); Leghatásosabb volt azonban *I. Viraág Ilus*
és *Dienes Gedeon* vezetésével szereplő mozdulat-
kórus, mely a költő: Mécses, Dal a holdsugárról,
Arról, aki a helyemen áll, Szembe a nappal
Ketten a mesterral és Rózsakoszorú c. költemé-
nyeit interpretálta művészi tökéletességgel. A szim-
bolumok mesés üvegpalatájában érezte magát az
ember, a kék, a rózsaszín, a sárga, a piros szim-
bolumok otthonában, hol nincs fájdalom és földi
szenvedés, csak harmonia és lélek, a legtisztább
költészet fenséges kivirágása. Az est hangulatát
teljessé tette *Petry Kató* operaházi tag, ki *Turry
Peregrin* által megzenésített Sík-költeményeket
énekelt művészi finom modorban. (L. Sk. cikke
Fehérvár 90. sz.)

**A Székelyszékiek és Erdélyiek Társ.
müsoros estje** február 12-én zajlott le előkelő
közönség előtt, amelyen *Schwarzkopf (Sereg)* Arthur
főkarnagy, *B. Szabó István*, *Vargha Gabriella*, és négy
regős szerepelt. Egy allegorikus kép: „Feltáma-
dunk” majd csárdajelenet fejezte be a sikerült
estet, mely Pattantyús Ábrahám János zárószá-
vaival végződött. (V. ö. G. S. cikke Fejérmegyei
Napló XL. 36.; Fehérvár VI. 34. sz.)

Fővárosi Művészeti Mórot. A *Dömötör
Gézáné* és *Dr. Pentz István* vezetésével működő
Stefánia-Egyesület móri fiókja sikerült művész-
estet rendezett febr. 28-án, melyen *Kiss Ferenc*

a Nemz. Színház művésze, *Lauris Lajos* opera-
énekes, *Kiszely Gyula* zeneszerző és *Matány An-
tal* a Nemz. Színház komikusa vettek részt. (V.
ö. Fehérvár VI. évf. 25. sz.)

Hangverseny. A Városi Zeneiskola II. ze-
nekari hangversenye jan. 22-én zajlott le szép-
számú közönség jelenlétében. A műsoron *Grieg:
Holberg szvit*-je szerepelt első helyen, melyet a
Jámbor Zsigmond vezetése alatt álló zenekar pompás
tökéletességgel interpretált. *Beethoven:* G-dur zong-
gora versenyében *Radó Erzsébet* tűnt ki. *Sarasate:*
Romance Andalouse, *Hubay:* Csárdajelenetében
és *Drndla:* Souvenir-jében *Nagy Annus* mutatta
be művészetét. Befejezésül a zenekar *Mozart:*
Szóktetés a Szerály-ból c. művének Nyitányát
játszotta. (V. ö. *Muzsikus* cikke Fejérmegyei Napló
XL. 17.; Fehérvár VI. 20. sz.)

Müsoros-est az Országzászló javára. Máj.
6-án a Vörösmarty-színházban zajlott le a Tár-
sasegyesületek Szövetsége helybeli vezetősé-
gének (TESZ) és a Vörösmarty Irodalmi és Mű-
vészi Kör együttes műsoros estje. Az ünnepi
beszédet *Marosi Arnold* a múz. igazgatója mon-
dotta, majd *Bodor Aladár* olvasta fel néhány köl-
teményét; *Rostaházy Anci* operaénekesnő *Kár-
páthy Ernő* gitárművész kíséretével magyar dal-
okat énekelt. Az est kimagasló pontja *Rodt Jenőné*
művészi előadása volt, mely magával ragadta a
közönséget. Nemkülönböztetve művészi együttes volt-
tak *Sonholy István* hegedűművész és *Schwarzbach
Flóra* zeneszámai. Befejezésül *vit. Dr. Szarka Géza*
„Új várat építsünk” c. szavalókorusát adták elő a
szerző betanításában, melyet az Országzászló élőkép
zárt le. — A költemény mély gondolatai és művészi
egysége azonban elaprózódott a puszta zenei
hangfestésre alapozott előadás révén, melynek
voltak kiemelkedő hatásos részei, de összhatása
nem hozta meg azt az eredményt, melyet a ren-
dezés elvárhatott volna. Ismét egy bizonyíték ar-
ra, hogy a modern, kollektív hatásra épített sza-
valókorus mai mozdulatlan formájában életképte-
len és csak a mozdulatkórus, tömegelőadás, ze-
nei aláfestés, szinszerűség, egyszóval a Wagner
Nietzsche-i hármassal egység: költészet, mimos és
zene egységbefoglalt egészében rejlik az a kulcs,
amely a görög dráma kifejlődését előmozdi-
totta és melyre a jövő kollektív előadásművé-
zetének vissza kell térnie. (V. ö. Fejérmegyei
Napló XL. évf. 104. sz.)

Építőművészeti kiállítás. A Szfvári Mér-
nök és Építészegyesület és a helybeli Vörösmarty
Irod. és Műv. Kör képzőművészeti tagozata *Dr.
Say Géza* festőművész és *Tavy Lajos* mérnök veze-
tésével „Hogyan építsünk?” címmel sikerült épi-
tőművészeti kiállítást rendezett a Vármegyeháza
üléstermében máj. 23—29-ig. A kiállítás megnyi-
tásán *gróf Széchenyi Viktor* főispán és *Sulek Já-
nos* az Orsz. Mérnök és Építész-Egylet alelnöke
is részt vettek. A kiállítás folyamán szakelőadá-
sok is voltak. Máj. 25-én *Orbán Ferenc* műgyet.
tanár: „Építés és lakáskultúra” címmel; *Bierbauer
Virgil:* „A városrendezés problémájá”-ról tartott
előadást, utóbbi értekezését *Dr. Say Géza* olvasta

fel. Máj. 27-én *Padányi Gulyás Jenő* műépítész: „Korszerű vidéki építészetről”-ről, *Nyiry Béla* műépítész pedig „Racionális építészetről” beszélt. (V. ö. Fejérmegyei Napló XL. 116, 119, 121. sz.)

Szociális kurzus. A székesfehérvári Egyházmegyei Központi Tanács szociális és karitatív szakosztálya gr. *Merán Fülöp* vezetésével Dr. *Mezgár Lajos* kezdeményezésére márc. 16—ápr. 5. szociális előadássorozatot rendezett, hogy a közönséget áthassa a keresztény tan nagy szociális átütő ereje, hogy öntudattá nevelje benne a krisztusi szociálizmus igazságait, melyek egyetemessé, meleg testvéri közösséggé tették az őskeresztények világát. A kurzuson Dr. *Potyondy Imre*, Dr. *Mihalovics Zsigmond* (Actio Catholica), Dr. *Rainiss Ferenc* OTI igazg. (Munkamegosztás és munkanélküliség); Dr. *Acsay László* (A mai fiatalság problémái); *Bronts Gézané* (Szociális gondozás); Dr. *Kalauz Ferenc* (Gyermekvédelem és jóléti intézményeink); *Stadler Frida* (Leányifjúság problémái); Dr. *Bernolák Nándor* (Családi élet válsága); *Vendrey Klára* (Környezettanulmány módszere); Dr. *Mezgár Lajos* (Az országutak vándorainak sorsa); Dr. *Riffer Géza* (Járványok és kórházi beutalás) szerepeltek mint előadók. A hallgatók nagy száma mutatta, milyen fontos és lelki szükséglet volt azok megrendezése. (V. ö. Fehérvár. VII. 59, 61, 64, 66, 68, 69, 70, 74, 76. sz.)

Tudományos és szépirodalom, napi problémák.

Helytörténet és városkultúra: Portrék egyénekről: b. m.: Császár Mihály és Klein Zsigmond. (Szfvári Friss Ujs. XXV. 4.); *Klautz György*-ről: (Fejérmegyei Napló XL. 36, 37, 38.; Fehérvár VI. 34. *Bilkei Fer.* cikke 36. sz.; *Krónikás*: Say család. (Fehérvár VI. 10.); A nádorcsalád (Fehérvár VI. 49, 50, 51, 52.)

Történeti események: *Schneider Miklós*; A Székesfehérvár-Győr és Székesfehérvár-Szekszárd közötti postavonal felállítása (Fejérm. Napló XL. 1.); Amikor a megye perbe fogta a várost a hús árának felemelése miatt. (Fejérm. Napló XL. 6.); A székesfehérvári Rácváros elfoglalása 1706-ban. (Fejérm. Napló XL. 18.); Fejérmegye hozzájárulása a Nemz. Múzeum felépítésének költségeihez. (Fejérm. Napló XL. 24.); Csikvár szerepe a kuruc felkelés idején. (Fejérm. Napló XL. 29.); Hány cigány volt 45 évvel ezelőtt Fejérmegyében? (Fejérm. Napló XL. 34.); Fejérmegye tisztikárának elfogatása 1704-ben. (Fejérm. Napló XL. 41.); Fejérmegye küldöttsége Bécsben az 1837. évben. (Fejérm. Napló XL. 47.); Első nemzeti ünnep Székesfehérvárott. (Fejérm. Napló XL. 61.); Karcolatok Fejérmegye multjából. (Fejérm. Napló 59, 64, 69.); Szfvár multjából: A gyógyszerház. (Fejérm. Napló 75.); Betyárok és pandurok harca. (Fejérm. Napló 81.); Fejérmegye kuruc tisztviselői (Fejérm. Napló 89. sz.); Zsigmond király rendelete Fejérmegyéhez Szfvár hatalmaskodási ügyében. (Fejérm. Napló 91.); A város pere báró Amadé László ellen, — Forna falu pusztulása. (Fejérm. Napló 103.); A betyár halála a csalai

erdőben. (Fejérm. Napló 115.); Erdélyi vonatk. iratok Fejérmegye levéltárában (Fehérvár 88. sz.) *Szabó Imre*: Az Ó-Fehérvár. (Fejérm. Napló XL. 1.); Fehérvár multja és a rádió (Fejérm. Napló 120.); *Pókháló*: Fejérmegye, gör. kel. egyház multja, — Pátka és Zámoly multjából. (Fejérm. Napló XL. 11.) *Plutarchos*: A hazahozott bécsi múkincek és — Székesfehérvár. (Fejérm. Napló 102.); *Vértés József*: Székesfehérvárott alakult az Első Magyar Életbiztosító Intézet. (Szfvári Friss Ujs. XXV. 6.) *Sebestyén József*: Egy kis vita Székesfehérvár multjáról. (Fehérvár 136.) *Richter Mátyás*: Úrnapja a céhvilágban (Fejérm. Napló 134.) *Bevilaqua Borsody Béla*: Históriai széljegyzetek a Magy. Dalos Szöv. bpesti sördalversenye fehérvári nevezéseire. (Fejérm. Napló 142.); Emlékezzünk. (Fejérm. Napló 126.) *Dieballa Mária*: Gizella királyné neve. (Fehérvár 101.) *Kégl Elemér*: A szfvári 17. népfelk. gy. ezred és doberdói Breit József ny. altáborn. könyve: Az 1914. évi szerb hadjárat. (Fehérvár 77—92. I—XI.)

Városunk jelenkora. Fejérmegye nagy fiának dicsősége (*Klebensberg Kunó* gr. Fehérvár VI. 36.) *Apponyi Albert* emléke (Fejérm. Napló XL. 39., Fehérvár VI. 31—37.) *Simor hercegprimás emléke*: *Fábián Gáspár*: Nyílt levél Marosi Arnold múz. igazg. úrhoz. (Fejérm. Napló 103.) *Simor hercegprim. kegyelete* Fehérvár iránt. (Fehérvár 140.); *Vida Pál*: *Simor hercegprim. emléke*. (Fejérm. Napló 109.); *Prohászka Ottokár emléke*: K. Ö.: — In memoriam. (Fejérm. Napló 75.); Dr. *Mezgár Lajos*: Boldog emlékezésül. (Fehérvár 72.) Gyászközgyűlés Pr. Ö. emlékére. (Fehérvár 73., Fejérm. Napló 80.); Az utolsó Proh. emlékora. (Fejérm. Napló 97.); *Dieballa M.*: *Ottokár püsp. indításai* nyomában. (Fehérvár 78.)

Figyelő: Teremtünk egy városi Szépművészeti Tanácsot. (Fejérm. Napló XL. 23.); Az Országzászló a Vörösmarty téren. (Fejérm. Napló XL. 20, 45 sz.); Egy ciszt. tanár világraszóló tud. sikere. (*Gimesi Nándor dr.*: Fejérm. Napló XL. 30.); *Say Géza*: Hogyan építsünk — Székesfehérvárott. (Fejérm. Napló 86.); *Dieballa Mária*: Szt. Flórián szobra a város szívében. (Fehérvár 124.); *Vida Pál*: Milyen volt Szfvár 50—60 esztendővel ezelőtt. (Fehérvár 136.); *Hóman Bálint* kult. min. választói közt. (Fehérvár 71—72., Fejérm. Napló 74—75.)

Szociális és polit. napi problémák: Dr. *Hóman Bálint*: 1933. (Fehérvár, Fejérm. Napló 1. sz.); *Keresztes-Fischer Ferenc*: Harc az inség ellen (Szfvári Friss Ujs. XXV. 1. sz.); *Bátory József*: A kispolgárság alkonya (Szfvári Friss Ujs. XXV. 6. sz.); *Vértés László*: Képek: Falu (Fehérvár. VI. 28.); Dr. *Mezgár Lajos*: Bonyodalom. (Fehérvár. VI. 23.); A pénz. (Fehérvár. VI. 22.); A jótékonyág kritikája. (Fehérvár. VI. 39.); *Dieballa Mária*: A szegénység problémája. (Fehérvár. VI. 23.); Nyudijas özvegyek snyilódése, Szegény Marich Julia emlékére. (Fehérvár. VI. 32, 36.); *Saly József*: Modern gályarabok. (Fehérvár. VI. 23.); S—y.: Szegény szegények. (Fehérvár. VI. 21.); *Kinizsi Andor*: Ahol a nyomor tanyázik. (Fehérvár. VI. 6.); ss.: *Heti Krónika*: Nem a ru-

ha teszi az embert. (Fehérvár. VI. 23.); Sz.: Disztelen tülekedések; Királyi szózat egy elnyomástásról. (Fehérvár. VI. 15, 22.); Sk.: A mezitlábás ember, (Fehérvár. VI. 25.); Szociális kurzus előadásai: (Fehérvár. VI. 59, 61, 64, 66, 68, 69, 70, 73, 75). *Kyma*: Apró gondok — nagy problémák. (Fehérvár. VI. 83.)

Szépirodalom: költemények: *Bálint Sára*: A tarló dalaiból. (Fejérm. Napló 18.); *Bedő Miklós*: Feltámadott; A Várkörút állóján; Hősök ünnepén; Megállt az óra. (Szfvári Friss Ujság. 86, 104, 115, 119.); *Gindert Jenő*: Szólok Természethez (Szfvári Friss Ujs. 163.); *Goszthony Sári*: Idegen vagyok, Miért?, Évezd a mélyre. (Fejérm. Napló. 86, 118, 136.); *Harza László*: Tüzet loptam az emberi szívből, A derű éneke. (Fejérm. Napló. 91, 99.); *Hercegh István*: Sárrika. (Szfvári Friss Ujs. 131.); *Hekele István*: Magyar összefogás, Impressziók, Szentév küszöbén, Fohász, Völegény, Szüleim arcképe. (Fejérm. Napló. 53, 62, 86, 126, 136, 142.); *Kéri István*: A zászló, Tavasz ígéret. (Fejérm. Napló. 103, 120.); *Kovács I. Elek*: A játék mindig lázba ejt, Még mindig dülnek a harcok, Jöjj el Szentlélek, Egyedül egy alkonyon. (Szfvári. Friss Ujs. 87, 118, 126, 142.); *Lukács Jenő*: Husvét (Fehérvár. 83.); *Mentes Mihály*: A kegyelem. (Fehérvár. 83.); *Pálffy István*: Szívedben a kép, Virágos mezőn, Feleselő vers férfi és nő között. (Fejérm. Napló. 12, 97, 141.); *B. Szabó István*: Feltámadás. (Fejérm. Napló. 86.); *Szöllőssy Ferenc*: Hősök napján. (Fejérm. Napló. 120.); *Varga István*: Vihar kerekedett. (Fejérm. Napló. 134.); *Balatonfüredi Varga Jenő*: Messze, messze; Este. (Fejérm. Napló. 120, 142.); *Veszely László*: Együtt, Ilyenkor otthon, Az élet, A válság, Summum vitae. Megsimogatlak, A szívünk mindig összedobban. (Fejérm. Napló. 12, 18, 26, 28, 65, 102, 103.)

Regény, novella, humoreszk: *Baróti Géza*: Napló. (Fehérvár. 101.); *Bedő Miklós*: Szerelem (reg.) (Szfvári Friss Ujs. 48—159.); Két vándor, Utravaló (Szfvári Friss Ujs. 1, 12); *Bobory Mária*:

Álomkép. (Fejérm. Napló. 142.); *Büky Géza*: Gépházasság. (Fejérm. Napló. 20, 30.); *I—*: A lidérc. (Fejérm. Napló. 115.); *Jankovich József*: Amíg az ember kiszellőztet. (Fejérm. Napló. 41.); *Jegesi József*: Miegy más, Vadkacsák. (Fejérm. Napló. 18, 64.); *Kéri István*: A sorsüldözött. (Fehérm. Napló. 142.); *Kinizsi Andor*: Fekete Kéz, M. A. R. H. A., Értesítő kiosztás, Ezt írja meg, A köszönés, Nedves az olaj!, Új hulladék, Há-zasságközvetítés, Gyakorlati időszámítás, Szeretettel jegyzé, Nincsenek felnőttek, Ezt a felvágást, Álmos könyv, Írói trükkök, Voltam a Nemzetközi Vásáron, Érettségi tabló, Divatlevél. (Fehérvár. 11, 16, 23, 27, 33, 42, 47, 53, 57, 66: 70, 72, 83, 95, 105, 107, 118, 129.); *Németh László*, Csipkerózsza. (Fejérm. Napló. 21.); *Ormos Gerő*: Egy asszony kenyérért kopog, Ember a kirakatban, Perces harcok. (Szfvári Friss Ujs. 1, 6, 63.); *Pálffy István*: Bokréta ünnep, Hajnali virágfűzér, Kútások, Hajnali jelenet, A szerelem játéka, Egyesüljetek, Éhség. (Fejérm. Napló. 18, 64, 73, 91, 136, 142.); *Saárossy Imre*: Beppó, Rigó Peti János, Az utolsó pandúr. (Fejérm. Napló. 12, 86, 136.); *B. Szabó István*: Két tűz között. (Szfvári Friss Ujs. 1—44.), Esetek egy öreg kaszinó vadásztaánál, A kontár. (Fejérm. Napló. 74-75, 126.); *Balatonfüredi Varga Jenő*: Veronjka. (Fejérm. Napló. 103.); *Veszely László*: A boltos kisasszony. (Fejérm. Napló. 86.); *Vghgf.*: Akit nem lehet megcsókolni. (Fejérm. Napló. 53.); *Vojnits Aladár*: Ezerhétszáz fölött nyolcadik esztendő. (Fehérvár. 1.)

Tudományos cikkek: *Richter Mátyás*: A tavasz előhírnökei, Népjóslások a gabonatermésről (Ethnographia) (Fejérm. Napló. 86, 126); *Dormúth Árpád*: Reményik Sándor apológiája Prohászka Ottokárról és a katolikus költőkről. (Fehérvár. 113.); *Dr. Mezgár Lajos*: Sík Sándor. (Fehérvár. 89.); *Miklós Géza*: Arany János bibliikussága (Szfvári Friss Ujs. 87, 88, 89, 90, 91.); —na: Mentés könyve: A lélek orgonál. (Fehérvár. 129.); —Ö: Veszely László: Verseik. (Fejérm. Napló. 86.)

Dormúth Árpád.

MÚZEUMI ÉRTESÍTŐ

A múzeum gyűjtő utai és gyarapodása.

Sárkeresztes és Moha. Sárkeresztesi utunk célja volt, hogy felkeressük Juhász Ignác 80 év körüli öreg juhászt, hátha találunk nála valamit régi faragásaiból. Az eredmény azonban várakozásunknak nem felelt meg. Néhány egyszerűbb faragású tárgyat (falra akasztott fésűtartó, virágtartó polc és bot faragott özaganccsal) mégis érdemesnek találtuk megszerezni. Ugyanez alkalommal Mohán néprajzi szemlét tartottunk. Itt is nagyon sivar kép tárult elénk. Feljegyzésre érde-

mes adatunk Kósa György 80 év körüli öreg takács szövőszéke és a községben használt, de már kiveszőben levő piros minta szöttesei. A református templomnak figyelemreméltó úrvacsora kelyhe „Günther” székesfehérvári ötvösmester nevével. A templom önkannája 1826-ból való.

Érd, Érdnek közismert érdekességei elhagyott minaretje és a vizit ciós apácák rendháza kőszázi Sárkány Ambrus pozsonyi főispán egykori várkastélya helyén, ahol monda szerint a

törökbasza által eke elé fogott Szapáry Péter is raboskodott. (L. Szfehérvári Szemle 1931. 7—9. sz.) Ma látható épületmaradványok helyett a Hadtörténelmi múzeum buzgolkodására csak két emléktábla jelzi e hely történeti szerepét. Az egyik II. Lajosnak Mohácsra való menetele közben itteni tartózkodását jelzi 1526. júl. 2—23. között, a másik 1500 lengyel vitéz vonulását ugyancsak Mohács felé 1526. júl. végén. A templomnak gotikus boltozatú szentélye még a középkorból való barokkos kiegészítéssel. Butorzata szerény kivitelű empire stílus, egy címeres sirtábla 1789. jan. 23-án elhunyt Illésházy Ferenc emléket őrzi.

A plebánia udvarán álló római mérföldkövet (Szfvári Szemle 1932. 9. l.) méltóbb hely illetné meg, mint jelenleg a sertésöl szomszédsága. Kint a határban felkerestük Mátyás király állítólagos vadászkastélyát, a „Kutyavár“-t. Környezete Károly János művében (Fejérm. tört. IV. k. 130. l.) látható képhez képest megváltozott. A képen látható erdőri lakást ugyanis nemrégiben lebontották. Nem zavarja többé a romok keltette ódon hangulatot. Megnéztük az Arch. Értesítőben képekkel közölt (1896, 447. l.), a Kutyavár átellenében fekvő „kaptárköveket” is embervájta méhkas alakú üregeikkel. Egyik részük az egyik útkészítést akadályozó mészköztuskó levágása miatt már elpusztult. A Fülöp majortól az Ilka majorhoz vezető út közelében, az egyik völgyszerű mélyedés oldalán kiálló szarmatakorú mészköpad oldalán szintén számos ilyen fülke van kivájtva. Rendeltetésük kétséges. Bartalus Gyula szerint hamvedertartók lehettek. (Arch. Ért. 1891, 136—141. l.) A Magyarország Műemlékeiben (II. k. 301. o.) említett erlakoveczy major Pusztafalu dombjának régi temetőkerítése és középkori épülettöredékei teljesen eltűntek a föld színéről. A parcellázott területen építkezők használták föl anyagukat.

Ez ismert adatok mellett nagyon értékesek a községhez tartozó őrzött települési és birtokterképek: az Illésházyak réjtjének térképe 1821-ből, rajzolta Csapó Benjamin Fejérmegye mérnöke; Érd mezőváros határának térképe, készítette Naszluhátz Pál uradalmi mérnök 1838-ban; az 1838-ik év márc. 16. és 17-iki Duna-áradás következtében összedült házak helyett kiosztott új házhelyek helyezettési térképe; az érdi sziget latin feliratú térképe 1781-ből (Insula Erdensis, Doinalis, Sylvarum, Pratorum, Hortorum, Viarumque praesenti Anno transectarum, situm exhibens. Delineata Anno 1781 Mense Decembris).

Becses eredménnyel járt Tóth János közigazgatási jegyzőnél tett látogatásunk, ki készséggel mutatta meg régészeti gyűjteményét és engedte át azokat a tárgyakat, melyeket érdekesnek tartottunk múzeumunk számára megszerzeni. Ezek között különösen becses a községiek kiegészítését képező térkép: Érd helyrajza 1783-ból részletes magyarázattal, Érd helyezettési térképe az 1830 és 1836 évi áradás utáni parcellázás feltüntetésével, rajzolta Naszluhátz Pál

1838-ban, Liptay Károly József hites mérnök felvétele az Illésházyak és Rudnyánszkyak birtokáról évszám nélkül és több gazdasági okirat az érdi uradalomból.

Régészeti gyűjteményéből három Dunapenteléről, a koszideri őskori telepről származó, szép bronzkori pohárkat, egy teljesen ép római T alakú fibulát és római érmekeket adott át a székesfehérvári múzeumnak. Értékes adományát gyűjteményeink fölös anyagából átengedett cserével igyekeztünk meghálálni. Nagy köszönettel tartozunk még Baranyai Nándor főjegyzőnek is kutatásaink érdekében kifejtett szíves készségéért.

A fülei masztodon lelet. Fülén 1927-ben útkészítés közben a Csapásdi dűlőút temetővel szemközt fekvő, bevágott partrészletében masztodon csontvázra akadtak. A leletet a Földtani Intézet megbízásából Dr. Kadics Ottokár vizsgálta meg, de annyira porladt volt, hogy nem tartotta érdemesnek kiásni. Ugyanakkor a Székesfehérvári múzeum is tartott helyszíni szemlét, de a lelet rossz állapota miatt további kutatásokba nem bocsátkozott. A folyó év május hó folyamán Miklós Sándor fülei jegyzőgyakornoknak mégis sikerült a lelet fogzatából egy zápfogat megmenteni és azt a székesfehérvári múzeumnak volt szíves átengedni. A fog eltérőleg a mammut redős szerkezetű zápfogatótól gumós felületű és ez árulja el, hogy masztodontól származik.

Csösz mint római lelőhely. A múzeum feljegyzései szerint Csöszön 1910. június 1-én Márkus Gyula 67. számú háztelkén római téglából összerakott római sirt ástak fel. A sirt mellékletei: bronzkarperec és gyűrű, a lábfejnél üvegedény töredékei hozzájuk tapadt gyantaszertű anyaggal, belül üres tollszáralakú bronztárgy (fillatszertartó?). E sírletek két téglával együtt a múzeumba kerültek (Lt. sz. 1336—1340 a.). Ugyanitt a jelenlegi tulajdonos Márkus Imre újabban szintén ásott fel római sírokat és azok környékéről öt kis római bronzérmét adott át múzeumunknak, melyek mint korhatározó adatok birnak értékkel. A sírok az érmeke felirata szerint Helena, Crispus, Valens, Valentinianus császárok korából valók.

A polgárdi kastély régiséggyűjteménye. A június 18-iki kiutazásunknak Polgárdiba gróf Batthyány Lajos régészeti gyűjteményének a múzeum számára való megszerzése volt a célja. A gyűjtemény képekkel való ismertetése előbb az Arch. Értesítőben (1882, 145—148. l.) majd Károly János Fejérmegye történetében (V. K. 120. l.) jelent meg. E szerint a leletek gróf Batthyány Gézának 1881-ben a Somló-hegyen végzett ásata folytán kerültek felszínre és voltak köztük őskori, római, középkori régiségek. A gyűjtemény idők folytán azonban nagyon megfogyatkozott. Értékesebb darabjai a N. Múzeumba és magánosok birtokába jutottak.

A maradékot gróf Batthyány Lajos múzeumunknak adományozta. A beszállított tárgyak: őskoriak; egy kisebb, fekete színű kővéső (Arch.

Ért. 1882, 147 l. 2á), két nagyobb szürkés kővéső, nyolcszögű lyukas baltának féltöredéke, agyagorsógomb fele, bronzkarperec féltöredéke a vaskorból; középkoriak: ezüst karperec, csatkarika, füles csörgő, négyszög alakú csatocska (U. o. 145 l. 4a—b, 8 9, 22á), három hajgyűrű, 27 gyöngyszem, fejes gyűrű és egy kis kés (U. o. 145 l. 5. és 16.á), egy bronz- és két vasulcus gotikus stílusban, egy IV. István korabeli és 8 római érem. A kastély gazdag képgyűjteményéből fejérmegyei viseletet ábrázoló régi vízfestményt kaptunk. Ugyanezen alkalommal ideiglenes kiállításra megkaptuk Batthyány Ádám, a Székesfehérvárt visszafoglaló csapatok parancsnokának arcképét és gróf Batthyány Lajos, 1848-ki miniszterelnök és vértanú következő emléktárgyait: azt a mellényt, melyet kivégzése alkalmával viselt, amit a rajta levő, puskagolyóktól származó két lyuk jelez, egy nemzeti színű mellényt és irattáskáját, melyet a honleányok ajánlottak fel neki, törökös szabású felöltőjének átkötő kendőjét és szivartartó dobozát.

Szabadbattyáni leletek a népvándorlás korából. Régebbi feljegyzéseink szerint (a Fejérv. és Szfvári Múz. évi jelentése 1913, 17 l.) gróf Batthyány Lajos polgárdii gyűjteményében a fenti leleteken kívül még két arany függő és két aranyozott ezüst fibula is volt látható. Ezek 1910-ben a szabadbattyáni vasutállomás mellett végzett munkálatok közben talált sírokból kerültek elő. Közlebbi lelőhelyük a M. Á. V. és Déli Vasút vonala közötti szöglet. Sajnos, a fibulák és függők időközben eltűntek a gyűjteményből. Hová kerültek, nem sikerült megállapítanunk. Analogiák alapján (Hampel: Alterth. I. 797—80 és 955—58á) a népvándorlás kori germán leletek csoportjába tartoznak. Állítólag gránitköves karperec is tartozott a leletekhez, de régiségkereskedőhöz jutva teljesen nyoma veszett. A Nemzeti Múzeum 1928-ban rendezett kiállításán (Tíz év szerzeményei 1919—28) szintén szerepeltek Szabadbattyánból germán leletek: három nagy gót ezüst fibula, egy ezüst csat, egy nagy ezüst csatrésztlet (a csat pecekje).

Római telepnyomok Rácalmáson. Rácalmásról többi római köemléke van a székesfehérvári múzeumnak, köztük egy Mithrasemlékhez tartozó Cantopates szobrocska (4300), melyet Paizs Gyula ajándékozott a múzeumnak. A szobor újabb megállapításunk szerint a Rácalmáshoz tartozó Új-Galampos-major úszató tavától északra fekvő, fensíkszerű dombháton került elő, ahol az eke nyomán kisebb-nagyobb kövek, római téglatöredékek is vetődnek felszínre, mint római telepmaradványok. — Újabb rácalmási lelet bent a községben a Jankovits-kastély kapubejáratánál talált siremlék töredék. A töredék hossza 80 cm., szélessége 40 és 10 cm. A sírkő legnagyobb része hiányzik. A felső mezőből semmi sem maradt fenn, a középsőből az áldozati oltár fele és attól balra az áldozatot bemutató alakja. Felírata öt felső sorából megmaradt betűi D | MA | ME | NI | AV |. A betűk szép, szabályos formája korai eredetre vall.

Adonyi, dunapentelei és sárosdi leletek. Adony, ahonnan már szép számban vannak leletei a múzeumnak, ismét értékes adatokkal gyarapította helytörténetét. Szent Mihály pusztán a szőlő területéről a bronzkorból négyfülü magas tálkát, füles bögrét, füles pohárkát, népvándorláskori bögrét (8746—49) kapott a múzeum. További leletek őskori agyagkorsó füllel a Ráctemplom-mellől (8745). A Böndi-tó melletti bronzkori telepről 26 drb. csont, agancs eszköz es cseréptöredék (8756—77). Római leletek: tátott szájú halotti maszk terra cotta-ból (8667) és 68 cm. magas mészkőből faragott oszlopfő (?), alsó része négyoldalú és levéldíszes, felső része turbánszerű (8693) terra sigillata betűkkel (8756). *Dunapentelei* római köveink hárommal gyarapodtak: 1) 56×78 cm. nagyságú kőlap egyik keskeny lapján oroszlanvadászatot ábrázoló jelenet; 2) Faragásos kő töredéke egyik lapján indás szőlőfűrtöt és két madarat mutató díszítémmel, e lap mérete 33×38 cm.; 3) Férfiszobor töredéke, mag. 106. cm. Feje és lába a térdtől fogva hiányzik. Két kezét mellére hajtva irattekercs van markában. Ruházata térdig érő tunika és kardtartó öv, melyről a kard letört. A szobor tehát katonemberé volt. *Sárosd* sodronytekercses római bronzfibulával szerepel a gyarapodásban. A hozzá hasonló alakoktól megkülönböztethető vonásai a a nyaktájón rovátkás testű állatfej, a talp felett szarvszerű nyulvány (8652). A felsorolt tárgyakat *Dr. Schwanner Jenő* juttatta a múzeum birtokába, újabb tanujelét adva annak az ügybuzgóságnak, amellyel a múzeum iránt eddig is viseltetett.

A felsőcikolai sirhalmok. A Pusztaszabolcs-hoz tartozó Felsőcikola, mint római korú kelta sírhalm színhelye ismeretes az irodalomban (Arch. Ért. 1914, 391. l.). Eddig még nem rendelkezett a székesfehérvári múzeum innen származó leletekkel, de *dr. Schwanner Jenő* ügybuzgalma folytán sikerült a hiányt pótolni. A kapott lelet, amelyek a cikolai kastély körüli siremlékek közül kerültek elő: két egyfülü, egy kétfülü korszó és egy 23·5 cm. magas bőszerű tálszerű edény hullámvonalas díszítéssel, ami mint ritkaság különbözteti meg a vele rokon leletektől. (Lt. sz. (8741—44).

Fejérmegyei céh emlékek. Vétel útján Fejérmegyei céhemlékeinket is sikerült gyarapítanunk három értékes darabbal. Az egyik a csákvári nemes csizmadia céhnek járató táblája 1760-ból (8719), a másik a fejérmegyei molnár céh pecsételője 1722-ből (8787), a harmadik a vértessaljai magyar molnár céh pecsételője 1818-ból.

Prohászka emlékek. A Prohászka-gyűjteményt özv. Nagy Alfozné volt szíves ismét két emléktárggyal gyarapítani. Az egyik mozaik szemcsékből összerakott, nyakbaakasztható kereszt, melyet Prohászka O. 1879-ben hozott nővérének, Prohászka Irmának ajándékol, a másik a nagy püspök által használt, „Liederkrantz” című harmonium kísérethez irt énekkönyv. Lutter János budapesti akadémiai tanár egy angol folyóiratot ajánlott fel Prohászkaról szóló közleménnyel.

Schwartzbach Flóra Lendvai István Ottokár virágai című versét Lambert Jolán által készített díszes kiállításban helyezte el a múzeumban.

Különfélék. Adományok: Szauer Ferenc Mórról török rézgyűrűt és érmekeket, Tavy Lajos különféle régi pénzeket, Bajcsi Erzsébet Iszkaszentgyörgyről fából összerakott szentképtartó pásztorfaragást, Tóth Károly a püspökkút brómolaj átnyomású képét, Mudri János Nagyhantason lelt két őskori poharat és egy római edényt, Roediger Melanie bizanci ezüstérmét, kotwiczi lovag Izgorski Lászlóné II. Ferenc német császár tallérját, Grünfeld Géza a Magy. Orvosok és Természetvizsgálók rimaszombati 1866-ki gyűlésének emlékérmét ajándékozták a múzeumnak.

A könyvtár gyarapodása 1933. év első felében: Adomány útján Dr. Straub András Bpest. 1 drb., Dr. Alföldi András 2 drb. könyvvel; Marosi Arnold 3 drb. nyomtatvánnyal és 2 könyvvel, Tarján Ernőné 1 drb. könyvvel, Debrecnyi István 18 drb. könyvvel és 79 nyomtatvánnyal, Csitány G. Jenő 8 könyvvel és 207 nyomtatvánnyal, Dr. Potyondy Imre 6 könyvvel, Bilkei Ferenc 10 könyvvel, Dieballa Mária 35 könyvvel és 4 oklevéllel, a Téli Gazdasági Isk. Igazg. 2 nyomtatvánnyal, Dr. Kepes János 82 könyvvel, az Iparisk. Igazg. 16 drb. értesítővel, Rauscher Béla 1 könyvvel, Varga Hermann 1 nyomtatvánnyal, Goldzieher izr. el. népisk. Igazg. 31 drb. Értesítővel és könyvvel, Say Viktor 6 nyomtatvánnyal, Fejérmegye alispánja 2 évf. folyóirattal, Békefi István 10 nyomtatvánnyal, Kelemen Béla 1 gyűjt. színészettört. emlékekkel, Varga Gábor 2 évf. folyóirattal (Táncsics M.: Munkások Ujsága 1848.), Radeckzy Dezső 2 könyvvel, Dr. Schoen Arnold 2 fehérvári nyomtatvánnyal 1801 és 1822-ből, Weichardt Valdemár 3 könyvvel és 2 nyomtatvánnyal, Vörösmarty-nyomda 6 könyvvel, Szfvár polgárm. 1 könyvvel és 1 plakáttal, László István 1 kéziratos könyvvel, Dr. Sebestyén József 66 könyvvel, Dr. Klauz György hagyatéka 5 könyvvel, N. N. 13 könyvvel, Pannonia nyomdaváll. 10 könyvvel, Ruisz István 1 nyomtatvánnyal gyarapították gyűjteményünket. Vétel útján Darvas Lajos antiquáriumától vettünk 28 régi szfvári kiadványt, 6 évf. régi fehérvári hetilapot (Székesfejérvár 1871—1876.) 58 P. értékben, és Lyka Károly: A művészetek története c. művet 12 P értékben.

Kisebb közlemények.

A százhalmobbattai halomsírok. E közleményünk célja eloszlatni azt a tévedést, mely az érd-százhalmobbattai sírhalmokról a köztudatban él, sőt iskolai könyvek is terjesztik. Így a „Földrajzi alapfogalmak. Fejérmegye. Utmutató a III. oszt. beszéd- és értelemgyakorlatának földrajzi tananyagához” című, Székesfehérvárott 1932-ben megjelent könyvecskében (17. l.) ez áll: „Százhalmobbatta a Duna mellett épült régi község,

magyar és szerb lakossággal. A határban látható halmok még a hunok és a rómaiak között lefolyt harcok idejéből valók.” A szerző valószínű Károly J. művéből (Fejérmegye története V. k. 299. l.) vette az adatot, melynek téves voltáról azonban a múzeumban is meggyőződhetett volna, hol a második terem vaskorszaki magyarító szövege szerint a hunoknak semmi köze a százhalmobbattai sírokhoz.

A sírok a hunoknál hét-nyolc századdal korábbiak, miként ezt a felásott halmokból előkerült tárgyak igazolják. Erre vonatkozólag az Arch. Értesítő (1914, 389. l.) a következőket írja: „A halmok fölásatását Érdy (akkor még Luczenbacher) János kezdte meg 1847-ben Dr. Szabó Jánossal és Varsányi Jánossal, ki helyrajzot vett föl a halmokról; május 26—28-án a 29., 30., 40. és 70., szeptember 20-án, midőn Tasner Antal is csatlakozott hozzájuk, a 28., 41. és 122. számú halmokat ásatták fel. 1866. május 7-én Rómer Flóris vezetése alatt egy 14 tagból álló társaság a 120. számú halmot tárta föl. Kereskényi Gyula érdi plébános 1872-ben két halmot kutattatott át. Az 1876-ik évi ősrégészeti kongresszus alkalmával Tauscher Gyula és Csetneki Jelinek Elek a 3. és 10. számú sírhalom átvizsgálását készítette elő, melyeket aztán a kongresszus tagjai jelenlétében a szeptember 8-iki kirándulás alatt ástak föl. Csetneki Elek jegyzetei szerint még a 12-ik és 119. számú halmot is föltárták.

A halmok részint az érdi, részint a battai határban terülnek el minden terv és irány nélkül. A szántás miatt sokat veszítettek eredeti magasságukból, 2—8 méter magasak (a nagyobbak 2—3, a legnagyobb 5 ölnyiek), földszinti átmérőjük a magasság szerint változik, 20—26 méter közt (általában véve 10 öl.) Legnagyobb a 116. számú halom a battai határban. A halmok belsejében délnyugattól északkeletnek fekvő hosszas négyszögű gerendákból készült boltozat volt, melyre csaknem méternyi vastagságban köveket, köztük néha egy köbméternyit is hordtak s az egészet földdel borították be, a hányt föld rétegei között tetejétől lefelé három egymás alá helyezett jelkövel. A fakamarába tették aztán kitapasztott sárga agyagréteg fölé az elhunyt elégetett hamvaival s kedvelt eszközeivel telt urnákat, melyek azonban rendszeren összetörték, midőn a nagy kötőanyag nyomása alatt beszakadt az elkorhadt falboltozat. Az egyes halmok — ügylátszik — egy-egy család sírhalmai voltak, amit abból következtethetünk, hogy pl. az 1876-ban fölásott 3. halomban 32 urna volt. A grafittal fényesre csiszolt edénytöredékek egész világosan utalnak a Hallstatt-időszakra, valamint a 12. halomban lelt tipikus hallstatti füles vasvéső is. Tipikus a 30. és 40. számú halomban lelt köpü helyett lapos négyszögű pecekkel ellátott szakállas nyilcsúcs is. Kereskényi vörösréz nyilakat is említ. Találtak még több bronz és vas apróságot s a 20. számú halomban kagylóhéjjat is. (Érdi J. M. Akad. Évf. 1847. VII. 282—289. l. V—VIII. tábla és Arch. Közl. II. köt. 1861. 33—35. l. Zombory László Arch. Ért.

III. 1870. 145—137. Kereskényi Gyula: Érd (Hamzsabég) és Batta^m (Százhalom) tört. vázlata. Székesfehérvár. 1874. Arch. Ért. X. 1876. 256/757. Rómer Flóris. Monu. 128. I. Fig. 50. V. Ö. Rég. N. 150/875. 275/876. 320/876. 4.)

Közlemények Székesfehérvárról. Az idegenforgalom szempontjából fontos, hogy városunk műemlékei és egyéb látnivalói minél szélesebb körben legyenek ismertek. Ezt a célt szolgálja a Szegeden megjelenő „Városkultura” c. városfejlesztő folyóirat, melynek folyó évi évfolyamának 2. száma Székesfehérvárt ismerteti. A vezető cikket Hóman Bálint dr. kultuszminiszter, Székesfehérvár képviselője írta, azután B. D. (Berezenczey Domonkos, főszerkesztő) székesfehérvári impressziókról számol be, Csitány G. Emil dr. Szent István király székesvárosa címen mutat reá a város jelentőségére, majd Székesfehérvár mai képe jelenik meg előttünk számos illusztrációval, Marosi Arnold a székesfehérvári királysirokat ismerteti képek bemutatásával. — A Budapesten megjelenő „La Vallée du Danube” (Dunavölgye) szerkesztősége Marosi Arnoldot kérte föl Székesfehérvárnak a folyóiratban való ismertetésére külföldi propaganda céljából.

A budai kapu tornyának méretei. Hogy minő véleményeket váltott ki a közönség sorában a budai kapu tornyának, köznéven puskaporos vagy löportoronynak 1872-ben történt lebontása, érdekes elolvasni a város akkori társadalmi hetilapjának, a „Székesfehérvár”-nak Hattyuffy Dezső (8. sz.), Rosty^m Zsigmond (9. sz.), Falvay István 10, 14. sz.) által írt cikkeit. A cikkek számos tévedése mellett értékes adat a torony Falvay cikkében olvasható méretei. Eszerint a nyolcoldalu torony egy-egy oldalának hossza 5'426 m., egész kerülete 43'408 m., a sokszög körül leírható kör félátmérője 7'086 m., területe 142'16 m², az első emeleten a torony fal vastagsága középszámban 1'45 m. Magassága: az utcai járda felől az első emelet pallásáig 5'37 m., innét a második emelet padlatáig 2'69 m., a második emelet téglázatától a tetőpárkányig 2'05 m., a párkány vízszintes vonalától a tető csúcsig 7'90 m. A torony egész magassága 18'01 m. Kívül mérve: az utcajárdától az erkély aljáig 5'37 m., az erkély talpától a tető alsó széléig 4'74 m., a tető aljától a csúcsig 7'90 m.; összesen 18'01 m. — („Székesfehérvár” 1872, 50. l.)

Székesfehérvári kéziratok az Akadémia könyvtárában. A M. Tud. Ak. Könyvtárának kéziratgyűjteménye Székesfehérvárról két kéziratot őriz. Az egyik. Szvorényi József: Adatok Székesfehérvár régi és újabb templomainak történetéhez, a másik Érdy János: Székesfehérvár fémer emlékei.

A sárpentelei római oltárkö. Az irodalomban rendszerint Sárpentele nevéhez fűződik az a Jupiter Dolichenus-nak ajánlott fogadalmi oltárkö, amely Romer Dejardins műve szerint (A M. N. Múzeum római feliratos kövei 13. l. 30. sz. IV. t.) 1810-ben farádi Vörös Ferenc ajándé-

kából, mint velencei lelet került a N. Múzeumba, másik forrás szerint pedig (Katancsich: Istri Adcolarum Geographia Vetus, Budae 1826—27; I. 373. l.) Sárpentele a lelőhelye. Mi az igaz, ma már nehéz eldönteni. Az a tény azonban, hogy míg Velencéről többi római leletet ismerünk (római lovasszobor töredék és edények a székesfehérvári múzeumban. Aveta síremléke a Gschwindt-féle kastély falában, fogadalmi oltárkö a N. Múzeumban Arch. Ért. 1878, 391. l.), Sárpenteleléről ilyenekről nincs tudomásunk, a velencei lelőhely mellett bizonyít. A követ történelmi jelentősége teszi becsessé. Mommsen és utána Hampel József főként reá támaszkodnak, mikor Székesfehérvárt vagy legalább is annak környékén keresik Pannonia Inferior vallási székhelyét. Az oltárkövet ugyanis a tartomány székhelyének papsága az augusztalis papság ajánlotta föl Jupiter Dolichenusnak és így lelőhelyének vallási központnak kellett lennie. (Budapest régiségei IV. k. 48. l.)

Hivatalos tudósítások.

Választmányi ülésünk máj. 20-án folyt le Dr. Kepes János ügyvez. alelnök elnöklete alatt. Jelen voltak Marosi Arnold, Dormúth Árpád, Dr. Say Géza, Csikós Endre, Klöckner József, Márton Jakab, Dr. Polgár Iván, Rauscher Béla, Weichardt Valdemár, Wertheim Pál, Radeczky Dezső, Mayer Lipót. — Dormúth Árpád titkári jelentése kapcsán beterjeszti a több éves hátralékkal bíró vidéki tagoknak küldött póstai megbízások elszámolását. A 70 megbízás közül elfogadta 17, visszaküldte 53. Befolyt 238 P. A vál. határozata szerint mindazokat a tagokat, akik nem fogadták el hátralékukat, töröltük tagjaink sorából. Új tagokul felvették: Dávidné Szüts Ilona gyógyszer. (Rácalmás); Dr. Kuzmics Ferenc középisk. igazgató, Kiss Elemér m. k. postafelügyelő, Halbich Viktor ny. elemi isk. igazg. Marosi Arnold múz. igazg. jelenti: Székesfehérvár város 1934. évtől 5 esztendőre 1200 P évi segélyt szavazott meg a múzeumnak. A Szfvári Szemle részére befolyt adományok összege 265 P, a megye 200 P-vel járul hozzá, összesen kb. 500 P áll rendelkezésünkre. A továbbiakban folyó ügyekről, pénztár állásáról, múzeális munkálatokról számol be, majd a közgyűlés előkészítési iratait mutatja be. A vál. tagjainak kiegészítésére Dr. Korniss Elemér, várm. árvaszéki ülnököt; Streda Antal a Nemz. Bank. igazg. és Streit Ferenc pápai prelátus ajánlja, amihez a vál. egyhangúlag hozzájárult. A közgyűlés napját jún. 3-ban, határozatképtelenség esetén jún. 11-ben állapítja meg.

Közgyűlésünket 1933. jún. hó 11-én tartottuk meg előkelő közönség és a sajtó jelenlétében. Részletes beszámolónk e lap első részében található. **Tárgysorozata:** 1. Eln. megnyitó, 2. Titkári jelentés, 3. Igazgatói jelentés, 4. Zárószámadás és felmentvény megadása, 5. Költség-előirányzat 1933. évre, 6. A választmány megújítása, 7. Indítványok.

Elismerés. A Közgyűjtemények Orsz. Felügyelője átírta a múzeum igazgatóságához:

„A múzeum 1932. évi jelentését, mely a jelenlegi súlyos anyagi viszonyok között is kiváló tudományos és közművelődési tevékenységről tesz bizonyosságot, teljes elismerésem mellett tudomásul veszem. Kiváló tisztelettel Dr. Bátky Zsigmond igazgató, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója helyett. Budapest, 1933. június 16.“

A „Székesfehérvári Szemle“ III. évfoly. új köntösben jelenik meg. Nem mulaszthatjuk el ezen a helyen az egyesület köszönetét kifejezni a Székesfehérvári Egyházmegye tulajdonát képező „Vörösmarty“ nyomdávalaltnak, amely áldozatkészségével lehetővé tette a folyóirat megindítását, vállalván az első évfolyam 12 számának teljes költségét, nemkülönben a II. évfolyam 4 példányainak jutányos előállítását, — mert hisz az adománykép beküldött összegek nem fedezték volna teljes egészében a kiadás költségeit. — Jelen III. évfolyamunk tagjaink adománya és Fejérvármege előzékenysége következtében biztosítva van. Ennélfogva több költségvetés összehasonlítása után a legjobb ajánlatot fogadtuk el, amely — örömmel állapítjuk meg — ismét régi kiadónk a Vörösmarty nyomda volt. Lapunk évenként 4 példányban fog megjelenni egy ívnyi (16 old.) terjedelemben. A Székesfehérvári Szemle kiadására adománnyal járultak hozzá:

Akóts János, Akóts Gyula, Almássy János, Dr. Angeli Ödön, Vitéz Angyalffy Nándor, Andaházy Antal, Dr. Balassa Imréné, Dr. Barth Rezső, Berveiler János, Dr. Berzsenyi Zoltán, Bokor Attila, Bilkei Ferenc, Dr. Csíky Ödön, Csapó István, Csecsinovits Gyula, Csikós Andor 2—2, Dr. Csitáry G. Emil 5, Csitáry G. Jenő, Dr. Deák Imre, Deák Pál, Dieballa Mária, Dornis István, Dr. Eisenbarth Ferenc, Dr. Erdélyi Gyula, Dr. Falvay Jenő, Farkas Sándor, Felmayer István és Fiai rt., Freud Manó, Dr. Freud Zoltán, Györgyi János 2—2, Grohmann Lajos 3, Gelb Adolf, Grész Leó, Dr. Hajós Rezső, Halász Géza 2—2, Dr. Havranek József, Dr. Havranek Józsefné 2:50—2:50, Hekele István, Dr. Heller Pál, Horváthné és Rónainé, Dr. Hübner András, Illés Károly, Dr. Incze Nándor, Irányi Kamil, Dr. Kaltenecker Viktor, Dr. Kapossy Andre, Dr. Kardos Jenő, Karl István, Kelemen Árpád, Dr. Keller Károly, Szfvári Kereskedelmi Csarnok, Kisteleki István, Dr. Kisteleki Károly, Klöckner József, Knazovitzky Béla, Koltay Lajos, Kornis Boldizsár, Dr. Kornis Elemér, Dr. Koroncay József, Kézdi Kovács Béla, Dr. Kovács Kálmán, Dr. Kovács Lajos, Dr. Kövess Emil, Kukorelly Béla, Kunos Gyula, Kümmel

Béla, Kündig György, Kéri Nándor 2—2, Dr. Kepes János 5, Lakatos Melanie, Lanzerits Sándor, Dr. Lauschmann László, Dr. Láng Rezső, Dr. Lövy Károly, Dr. Lakatos Dénes, Mátrai Rudolf, Magdics István, Mayer Lipót, Manger Emil, Dr. Markvarth Rezső, Marschall Rafael, Özv. Majerhoffer Ferencné, Mathey Béla, Melczer Soma, Dr. Mészöly József, Mészöly Károly, Miklós Géza, Dr. Milosevits Miklós, Dr. Mohai Lajos, Özv. Dr. Molnár Jenőné, Dr. Takácsy Nagy Lóránd, Námesy Medárd, Dr. Neuhauser Imre, Dr. Németh László, Pásztory Sándor, Pető Miksa, Peuser Lajos, Pék János, Dr. Pfeiffer István, Dr. Paikert Géza, Polczer Gyula, Dr. Potyondy Imre, Dr. Polgár Iván, Ruff Béla, Rudbányai Imre, Scheirich Antal, Dr. Schlésinger Illés, Schmidl Ferenc, Dr. Schmölcz József, Schwarcbach Flóra, Sohár Béla, Streda Antal, Streit Ferenc, Szathmáry Sándor, Szigethy B. Ödön, Szirbek József, Dr. Szüts Gedeon, Dr. Say Géza, Dr. Takács Sándor, Vadász József, Vörösmarty Kör, Weichardt Valdemár, Zimándi Benő, Köhler Jenő, Katona József, Dr. Muraközy László, Vantsay Dezső, Vondra Alajos, Vondra Alajosné, Rauscher Béla, Macejka Ferenc, Lengyel Lajos, Dr. Morvai Béla.

Vidékről érkezett adományok: Adamecz Elek Nagylók, Deáky Lajos Csákvár, gróf Eszterházy Mór Csákvár, Dr. Grasser József Csákvár, Hajós József Martonvásár, Gróf Merán Csákerény, Nagy Sándor Csákvár, Rusznyák Lajos Lovasberény, Seidel János Bpest, Szkalla Ferenc Alcsút, Szávits Miklós Dunapentele, Werner Adolf Zirc, Weiland József Csákvár, Vértesacsa község. Csajághy Szőke Károly Zámoly, Sárszentmihály község, Dr. Czapáry László Tosokberénd 2—2 pengő, Jankó László Győr, gróf Eszterházy Mária Csákvár 3—3 pengő, Huszár Dezső Sárbogárd, Nedeczky Griebisch Viktor Szolgaegyháza 4—4 pengő, Faller Jenő, Várpalota, Dr. Schwanner Jenő Adony 5—5 pengő.

A múzeum látogatói. A múzeum látogatóinak száma ez év első felében 4218 személy. (Jan. 458, febr. 316, márc. 538, ápr. 1157, máj. 992, jún. 757). Ezidőben két alkalommal tisztelte meg látogatásával múzeumunkat maga a *Vall. és Közokt. Miniszter úr*: Január folyamán végignézte gyűjteményeinket titkára Dr. Therbócz Miklós kíséretében, március végén az egyesület választmányi ülésén vett részt. — Április 17-én *Dr. Kuzsinszky Bálint* egyetemi tanár az acquinumi múzeum igazgatója nézte meg római gyűjteményünket.

Felelős szerkesztő: Szerkesztő:
MAROSI ARNOLD DORMUTH ÁRPÁD
Szerkesztőség és kiadóhivatal: BOGNÁR-U. 3.

Felelős kiadó:
Dr. KEPES JÁNOS kir. közjegyző,
a Múz. Egyes. ügyvezető alelnöke.